

Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar Bağlamında Şahsi Cezasızlık Sebeplerinde Kayın Hısımlığının Rolü^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Erçağ METİNER^(**)

Öz

Bu çalışmada, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 167. maddesinde düzenlenen şahsî cezasızlık ve cezada indirim sebepleri kapsamında kayın hısımlığının hukuki niteliği ve ceza sorumluluğu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın temel problemi, malvarlığına karşı işlenen suçlarda kayın hısımlığına dayalı şahsî cezasızlık rejiminin kapsamı ile özellikle evliliğin sona ermesi hâllerinde, kayın hısımlığı ilişkisinin sonuç doğurmaya devam edip etmeyeceği meselesidir. Bu çerçevede öncelikle şahsî cezasızlık sebeplerinin kavramsal ve teorik temelleri ele alınmış; objektif cezalandırılabilirlik şartları, cezayı ortadan kaldıran şahsî sebepler ve cezada indirim sebepleriyle ilişkisi değerlendirilmiştir. Ardından Türk ceza hukukunda şahsî cezasızlık sebeplerinin tarihsel gelişimi incelenmiş; Roma Hukuku, İslam Hukuku, Osmanlı Hukuku ve modern Türk ceza hukuku bakımından malvarlığı suçlarında akrabalık ilişkisine bağlanan sonuçlar karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur.

Çalışmada ayrıca Alman ve İtalyan ceza hukukundaki düzenlemeler değerlendirilerek, Türk hukukunda benimsenen karma sistemin özellikleri açıklanmıştır. Kayın hısımlığının medeni hukuk bakımından boşanma sonrasında da devam etmesine karşın, bu ilişkinin ceza hukuku alanında da aynı sonuçları doğurmasının yol açtığı hakkaniyet ve ceza siyaseti sorunları, Yargıtay kararları ile öğretide ileri sürülen görüşler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, özellikle boşanma sonrası dönemde fiilî aile ilişkisinin

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 25.11.2025 - Kabul Edildiği Tarih: 25.12.2025.

Atıf Şekli: Erçağ Metiner, 'Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar Bağlamında Şahsi Cezasızlık Sebeplerinde Kayın Hısımlığının Rolü' (2026) 16(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 155,194.

DOI: 10.52273/sduhfd..1830351.

^(**) Yozgat Bozok Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Yozgat-Türkiye.

E-posta: ercagmetiner@gmail.com.

Orcid: 0000-0003-2765-5894.

ortadan kalkmasına rağmen şahsî cezasızlık hükümlerinin uygulanmaya devam etmesinin, TCK m. 167'nin konuluş amacıyla her durumda örtüşmediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak çalışmada, kayın hısımlığına ilişkin mevcut düzenlemelerin ceza hukukunun ultima ratio niteliği, aile birliğinin korunması amacı ve kanunilik ilkesi birlikte dikkate alınarak yeniden değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Şahsî Cezasızlık Sebepleri, Kayın Hısımlığı, Malvarlığına Karşı Suçlar, Cezada İndirim Sebepleri.

The Role of Affinal Kinship in Personal Grounds of Impunity for Crimes Against Property

Abstract

This study examines the legal nature of affinal kinship and its effect on criminal liability within the scope of personal grounds of impunity and grounds for mitigation of punishment regulated under Article 167 of the Turkish Penal Code No. 5237. The main issue addressed in the study concerns the scope of the impunity regime based on affinal kinship in crimes against property, particularly whether such kinship relations continue to produce legal consequences following the termination of marriage. In this context, the conceptual and theoretical foundations of personal grounds of impunity are first analyzed, and their relationship with objective conditions of punishability, personal grounds eliminating punishment, and grounds for mitigation of punishment is evaluated. Subsequently, the historical development of personal grounds of impunity in Turkish criminal law is examined, and the legal consequences attached to kinship relations in crimes against property are comparatively analyzed within the frameworks of Roman Law, Islamic Law, Ottoman Law, and modern Turkish criminal law.

The study also evaluates the relevant regulations in German and Italian criminal law and explains the characteristics of the mixed system adopted in Turkish law. Although affinal kinship continues to exist under civil law even after divorce, the issues of fairness and criminal policy arising from extending the same legal consequences to criminal law are examined in light of the case law of the Court of Cassation and doctrinal opinions. In this regard, the study concludes that the continued application of personal grounds of impunity after divorce, despite the de facto dissolution of family relations, does not always correspond with the rationale underlying Article 167 of the Turkish Penal Code. Consequently, it is argued that the current regulations concerning affinal kinship should be reassessed in light of the ultima ratio principle of criminal law, the protection of family unity, and the principle of legality.

Keywords

Personal Grounds of Impunity, Affinal Kinship, Crimes Against Property, Grounds for Mitigation of Punishment.

Extended Summary

This study examines the personal grounds of impunity and the grounds for mitigation of punishment regulated under Article 167 of the Turkish Penal Code No. 5237, particularly in relation to the role of affinal kinship in crimes against property. The main issue addressed in the study is the extent to which affinal kinship affects criminal liability in crimes against property and whether this relationship continues to produce legal consequences after the termination of marriage.

In the introduction, the study explains the theoretical position of personal grounds of impunity within criminal law. According to the study, even where the elements of a crime such as typicality, unlawfulness, and culpability are fulfilled, the legislator may intentionally refrain from punishing the offender in certain exceptional situations. Personal grounds of impunity are defined as exceptional legal arrangements that eliminate punishability due to the offender's personal relationships or legal status. These regulations do not eliminate the unlawfulness of the act itself; rather, they prevent the exercise of the state's punitive power against specific individuals. The protection of family relations, the preservation of social peace, and the ultima ratio character of criminal law are identified as the primary justifications for these rules.

The study also discusses the relationship between personal grounds of impunity and objective conditions of punishability. According to the dominant view in legal doctrine, personal grounds of impunity constitute the negative form of objective conditions of punishability. The study further emphasizes the distinction between personal grounds of impunity and personal grounds that eliminate punishment after the commission of the offense. While personal grounds of impunity exist at the moment the offense is committed and prevent punishability from the outset, concepts such as effective remorse or voluntary renunciation arise only after the crime has occurred. The study also notes that in cases of participation in crime, personal grounds of impunity apply only to the offender who possesses the relevant condition and do not extend to other participants.

One of the major sections of the study is devoted to the historical development of personal grounds of impunity. Beginning with Roman Law and continuing through Islamic Law, Ottoman Law, and modern Turkish criminal law, the study demonstrates that crimes against property committed among family members have historically been subject to special sanctioning regimes. Under Roman Law, punishment for theft committed among family members was restricted, and spouses were generally unable to initiate theft proceedings against one another. In Islamic Law, theft committed between ascendants, descendants, and spouses did not lead to the application of hadd punishments; instead, discretionary ta'zir sanctions were preferred. Similarly, Ottoman Law treated theft committed among family members as a distinct category and imposed lighter sanctions in such cases.

The study also provides a comparative analysis of German and Italian criminal law. In German criminal law, kinship relations do not constitute direct personal grounds of impunity; instead, they function as procedural conditions requiring a complaint for prosecution. In Italian criminal law, however, certain close kinship relations directly

result in impunity. The study argues that Turkish law adopts a mixed system situated between these two models. Article 167 of the Turkish Penal Code establishes absolute impunity for some close relatives while providing for complaint-based prosecution and sentence reduction for others.

The central issue of the study concerns the legal consequences of affinal kinship in criminal law. Under the Turkish Civil Code, affinal kinship does not terminate upon divorce. Consequently, the legal relationship between a person and the family of a former spouse continues even after the marriage ends. Since Article 167 of the Turkish Penal Code includes affinal relatives within the scope of personal grounds of impunity, certain crimes against property committed against former in-laws may still result in non-punishment. The study argues that this situation creates significant problems of fairness and justice. Although the legal tie formally survives divorce, the factual family relationship often disappears entirely. Therefore, the continued application of impunity provisions may conflict with the original legislative purpose of the law. In particular, allowing offenders to benefit from impunity in crimes committed against the family members of a former spouse is criticized from the perspective of criminal policy.

In this study, by evaluating the Constitution, decisions of the Turkish Court of Cassation, traditional and modern legal systems-along with examples from foreign countries-and the views put forward in legal doctrine, the conclusion is reached that the current legal framework must be re-examined. While it is acknowledged that a balance must be struck between the “last resort” nature of criminal law and the goal of protecting family unity, it is argued that family relationships that have effectively ended following a divorce should not continue to lead to impunity due to the existence of this situation. In conclusion, it is emphasized that legal regulations concerning in-law relationships must be re-evaluated within the framework of the principle of legality, principles of justice, and contemporary approaches to criminal policy.

Giriş

Ceza sorumluluğunun kurucu unsurları olan haksızlık ve kusurun yanı sıra, bazı suç tipleri bakımından gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi aranan istisnai nitelikteki ek şartların bulunduğu ve bu şartların ceza sorumluluğunun tamamlayıcı yapısal unsuru niteliğini taşıdığı doktrinde kabul edilmektedir. Bu kapsamda şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlenmesi anında mevcut olmalarına rağmen tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluk gerçekleşmiş olsa dahi baştan itibaren cezalandırılabilirliği kaldıran hâller olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebepler suçun hukuki varlığını ortadan kaldırmaksızın, belirli kişiler bakımından ceza sorumluluğunu bilinçli bir ceza siyaseti tercihi olarak askıya alan özel bir kurumsal alanı ifade etmektedir.

Şahsi cezasızlık sebepleri pozitif hukukumuzda; anayasa hukuku, devletler hukuku ve ceza hukuku olmak üzere üç ana kaynağa dayanmaktadır. Kanun koyucu, failin kişisel statüsünü esas alarak bazı hâllerde genel cezalandırma rejiminden ayrılan özel sorumsuzluk ve bağışıklık düzenlemeleri öngörmüş; bu kapsamda devlet başkanı ve milletvekillerinin sorumsuzluğu anayasal temelli, diplomatların bağışıklığı ise devletler hukuku kaynaklı koruma mekanizmaları olarak ortaya çıkmıştır.

Ceza hukukundan kaynaklanan şahsi cezasızlık sebepleri ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) temelde iki ana düşünce eksenini etrafında şekillenmektedir. İlk olarak, özel hükümler kısmında yer alan bazı suç tipleri bakımından, suçun sonuçlarının belirli bir yakınlık ilişkisi içindeki kişilerle sınırlı kalması hâlinde devletin cezalandırma yetkisi bilinçli olarak sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, özellikle fail ile mağdur arasındaki kişisel bağın belirleyici olduğu malvarlığına karşı suçlar ve bilişim alanında suçlar bakımından, şahsi cezasızlık rejimi sistematik bir tercih olarak benimsenmiştir.

İkinci olarak ise, ihlal edilen hukuki değerlerin yalnızca bireysel alanla sınırlı kalmayıp toplumsal menfaatleri de ilgilendirdiği bazı suçlarda, fail ile mağdur arasındaki yakın aile ilişkisinin cezalandırma rejimi üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, normal şartlarda cezalandırılabilir nitelikte olan fiillerin, belirli derecedeki aile üyeleri tarafından işlenmesi hâlinde cezasız bırakılması; insani bağların korunması ile hukuk düzenini koruma gereği arasında bir denge kurulması amacına dayanmaktadır. Özellikle adliyeye karşı suçlar bakımından bu yaklaşım, fail-mağdur ilişkisi ile birlikte nemo tenetur ilkesinin etkisi altında şekillenmektedir.

Bunların dışında, TCK'da yer almakla birlikte hukuki niteliği doktrinde tartışmalı olan bazı hâller de şahsi cezasızlık görünüm biçimleri arasında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, taksirli suçlarda failin kişisel ve ailevi durumunun cezaı gereksiz kılacak düzeyde ağır mağduriyet doğurması ile çocuk düştürme suçunda gebeliğin suç sonucu gerçekleşmiş olması, yakın kişisel ilişkilerin dikkate alındığı istisnai düzenleme örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma, fail ile mağdur arasındaki kişisel bağın belirleyici olduğu malvarlığına karşı suçlar bağlamında, TCK m. 167'de düzenlenen şahsî cezasızlık ve cezada indirim sebepleri özelinde kayın hısımlığının hukuki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Zira diğer şahsî cezasızlık sebeplerinin öngörüldüğü suç tiplerinin büyük çoğunluğunda (bilişim alanına karşı suçlar istisna olmak üzere) kayın hısımlığına dayalı bir düzenlemeye yer verilmemektedir. Özellikle boşanma sonrasında kayın hısımlığının hukuken devam etmesinden kaynaklanan yapısal ve uygulamaya ilişkin sorunlar, ceza hukuku ilkeleri ve ceza siyaseti perspektifi içinde analitik bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında, öğretilerle çoğunlukla aynı başlık altında ele alınan ve zaman zaman birbirinin yerine kullanılan "cezaı ortadan kaldıran şahsi sebepler" inceleme alanı dışında bırakılmıştır.

I. Şahsi Cezasızlık Sebepleri Kavramı ve Hukuki Niteliği

A. Genel Olarak

Ceza sorumluluğu; kural olarak, kanuni tarifte yer alan haksızlığın kusurlu bir şekilde işlenmesiyle ortaya çıkmaktadır¹. Bu sorumluluğun meydana gelmesi, haksızlık ve kusurluluk dışında başka bir şartın meydana gelmesine bağlı değildir. Ancak istisnai durumlarda, kanun, sadece suçun işlenmesi ve failin kusurlu olmasını cezalandırmak için yeterli görmemekte, belirli şartların veya sebeplerin somut olayda gerçekleşmesini veya gerçekleşmemesini aramaktadır. Bunlardan ilki, objektif cezalandırılabilirlik şartlarıdır, ikincisi ise şahsi cezasızlık sebepleri ve cezaı ortadan kaldıran şahsi sebeplerdir².

¹ Werner Bulla, *Der Irrtum über sogenannte persönliche Strafausschliessungsgründe* (Inauguraldissertation des Fachbereiches Rechtswissenschaft der Johann Wolfgang Goethe-Universität 1972) 49; Claus Roxin und Luis Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil I: Grundlagen der Aufbau der Verbrechenstheorie* (5. Auflage Verlag 2020) 1; Johannes Wessels, Werner Beulke und Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (43. Auflage, 2013) 493; Büşra Demiral Bakırman, *Şahsi Cezasızlık Sebepleri ve Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler* (On İki Levha 2023) 5; Erkan Sarıtaş ve Hazal Canseven Algan, 'Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Maddi Şartlarında Hata' (2023) 11(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 1, 3.

² Bulla (n 1) 49; Roxin und Greco (n 1) 3; Wessels, Beulke und Satzger (n 1) 493; Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Beta2023) 239; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Ge-*

Kanunda, haksız ve kusurlu bir fiilin cezalandırılması için ayrıca aranan şartlara objektif cezalandırılabilirlik şartları denir. Şahsi cezasızlık sebepleri ise, esasen objektif cezalandırılabilirlik şartlarından sadece kaleme alınışı bakımından farklılık göstermektedir³. Bir başka deyişle, şahsi cezasızlık sebepleri, objektif cezalandırılabilirlik şartlarının negatif formüle edilmiş halidir⁴.

Şahsi cezasızlık sebepleri, belirli suç türleri için öngörülmüş istisnai durumlar olup, suçun tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluk unsurlarına rağmen suçun işlenmesi anında (suç yoluna girildikten -iter criminis- sonra ancak suç tamamlanmadan önce) nesnel olarak mevcut olan ve failin belirli bireysel özellikleri, ilişkileri (örneğin hısımlık vs.) veya belirli durumlar nedeniyle, aslında suç teşkil eden fiilden dolayı failin cezalandırılmamasını veya cezasının azaltılmasını sağlayan, suç politikasının gereği olarak kabul edilen durumlardır⁵. Bu nedenlerin bir bölümü cezai yaptırımı tamamen ortadan kaldıran nitelik taşıırken, diğer bir bölümü ise cezada indirim yapılmasını gerektiren hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Bu ikinci kategori, doktrinde “cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebepler” olarak adlandırılmaktadır⁶.

nel Hükümler (21. Baskı, Seçkin 2025) 772; M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (13. Baskı, Adalet 2019) 663; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Seçkin 2025) 378; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Büyükbaş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Seçkin 2025) 490; Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75* (8. Baskı, Beta 2021) 505; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (24. Baskı, Adalet 2021) 99; Mustafa Özen, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Adalet 2025) 928; Zeynel Temel Kangal, ‘Kişisel Cezasızlık Nedenleri ve Cezayı Kaldıran veya Azaltan Kişisel Nedenler’ (2011) 7(85-86) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 38, 39; Demiral Bakırman (n 1) 6; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 3.

³ Özgenç (n 2) 772-773; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Büyükbaş (n 2) 488; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Legem 2024) 215; Uğur Ersoy, *Ceza Hukukunda Objektif Cezalandırılabilirlik Şartları* (Adalet2015) 85-86; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 3.

⁴ İçel, (n 2) 225; Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (26. Baskı, Savaş 2021) 487; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (11. Baskı, Beta 2020) 220; Özgenç, (n 2) 772-773; Bahri Öztürk ve Ruhan M. Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (25. Baskı, Seçkin 2025) 176; Soyaslan (n 3) 215; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Büyükbaş (n 2) 491; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Baskı, Adalet2022) 267; Zafer (n 2) 505; Elif Bekâr, *Objektif Cezalandırılabilirlik Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu’nda Yer Alan Suçlar* (Oniki Levha 2018) 7 vd; Ersoy (n 3) 85-86.

⁵ Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Seçkin 2023) 711; Hakeri (n 2) 105; Özen (n 2) 939; Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı, Seçkin 2023) 876.

⁶ Özgenç (n 2) 751; Kangal (n 2) 40; Demiral Bakırman (n 1) 6.

Cezayı ortadan kaldıran şahsî sebepler, suçun işlendiği anda mevcut olmayıp fiilden sonra ortaya çıkan ve failin cezalandırılabilirliğini sonradan ortadan kaldıran hukuki nedenlerdir. Örneğin gönüllü vazgeçme⁷, etkin pişmanlık, vs. Buna karşılık şahsî cezasızlık sebepleri, suçun icrası anında mevcut olan, failin şahsına bağlı nitelik taşıyan ve baştan itibaren fail bakımından cezalandırılabilirliği engelleyen hukuki durumlardır⁸. Bu sebeplerin şahsi cezasızlık sebebi olarak adlandırılmasının nedeni, yalnızca bu sebebin mevcut olduğu kişiye özel olarak uygulanması ve bu durumdan başka bir kişinin yararlanamamasıdır. Yani şahsi cezasızlık sebebi, yalnızca bu sebebe sahip olan faili etkiler. Bu nedenle, iştirak halinde işlenen suçlarda, şahsi cezasızlık sebebi hangi failde varsa, yalnızca o failde uygulanır⁹. Nitekim TCK m. 40/1'de *"Suçun işlenişine iştirak eden her kişi, diğerinin cezalandırılmasını önleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurularmaksızın kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılır."* hükmü yer almaktadır.

Şahsi cezasızlık sebepleri, kanunda her suç tipi için genel bir hüküm değil, sadece bazı suç tipleri veya belirli statüdeki failer için özel olarak öngörülmüş sebeplerdir¹⁰. Şahsî cezasızlık sebeplerinin belirlenmesine yönelik, tercihler, suç politikası gerekleri ile insan hakları temelli hukuk anlayışının normatif yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu tercihler, kusursuz bir kişinin cezalandırılmayacağı, kusurlu olan herkesin ise mutlaka cezalandırılmasının zorunlu olmadığı kabulüne dayanmakta; ancak kanun koyucu yetkisini kullanırken anayasal ilkeler ve evrensel hukuk normları ile bağlı bulunmaktadır¹¹. Bu çerçevede "şahsî cezasızlık sebepleri", kanunda pozitif olarak düzenlenmiş, normatif dayanakları ve hukuki mahiyetleri itibarıyla birbirinden farklılık arz eden çeşitli müesseseleri kapsayan üst bir kavramsal kategori niteliği taşımaktadır¹². Nitekim bazı suç tiplerinde öngörülen akrabalık ilişkisine dayalı cezasızlık halleri (TCK m. 167), milletvekili sorumsuzluğu (AY m. 83/1) ile uluslararası

⁷ Gönüllü vazgeçmenin hukuki niteliğinin, öğretide ağırlıklı görüş uyarınca, cezayı ortadan kaldıran şahsî bir neden teşkil ettiği kabul edilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. Zeynel Temel Kangal, 'Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüsten Gönüllü Vazgeçme' in Walter Gropp, Bahri Öztürk, Adem Sözüer, Liane Wörner (eds.), *Beiträge zum deutschen und türkischen Strafrecht ve Strafprozessrecht: Die Entwicklung von Rechtssystemen in ihrer gesellschaftlichen Verankerung* (Nomos 2010) 344.

⁸ Hakeri (n 2) 99; Kangal (n 2) 50; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 3.

⁹ Öztürk ve Erdem (n 4) 177; Demirbaş (n 5) 711; Dülger (n 5) 876.

¹⁰ Özen (n 2) 938; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

¹¹ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* C. II (Beta1989) 424; Demiral Bakırman (n 1) 11.

¹² Roxin und Greco (n 1) 23; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

hukuktan kaynaklanan statü temelli bağışıklık rejimleri (diplomatik dokunulmazlık, devlet başkanı bağışıklığı vb.), farklı normatif temellere dayanmakla birlikte, ortak olarak fail bakımından cezalandırılabilirliği ortadan kaldırmaları nedeniyle şahsî cezasızlık sebepleri başlığı altında sistematik olarak değerlendirilebilir niteliktedir¹³.

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlendiği anda mevcut olan, baştan itibaren cezasızlığa yol açan sebeplerdir¹⁴. Şahsi cezasızlık sebeplerinin fiilin işlendiği anda var olması gerektiğinden, örneğin, biri diğeri aleyhine hırsızlık suçu işledikten sonra evlenen erkek ve kadının, evlilik birliği kurulduktan sonra TCK m.167’de yer alan şahsi cezasızlık sebebinden faydalanabilmesi mümkün değildir.

Şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu hallerde faile ceza verilmez. Ancak fiil haksız olmaya devam eder. Yani fiil tıpkı diğer suç tipleri gibi kötüdür. Bu açıdan değerlendirildiğinde hukuka uygunluk sebeplerinden farklılık arz etmektedir¹⁵. Bu nedenle örneğin üstsoy, rızası olmaksızın zilyetliğindeki eşyayı çalmaya çalışan altsoyuna karşı da meşru savunmada bulunabilecektir¹⁶. Şahsi cezasızlık sebepleri, failin kusurluluğunu ortadan kaldıran bir nitelik taşımazlar. Çünkü bu sebepler, failin kusur yeteneğini, haksızlık bilincini ya da normlara uygun davranma beklenebilirliğini etkilemezler¹⁷.

Kişinin şahsi cezasızlık sebeplerinden faydalanabilmesi için, bu sebeplerin bulunduğunu bilmesi zorunlu değildir. 5237 sayılı TCK m. 21 gerekçesinde¹⁸ “*şahsî cezasızlık sebebinin fail tarafından bilinmesi gerekmez.*” hükmü yer almaktadır.

¹³ Demiral Bakırman (n 1) 109; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

¹⁴ Roxin und Greco (n 2) 23; Öztürk ve Erdem (n 4) 176; Özgenç (n 2) 751; Koca ve Üzülmüş (n 2) 382; Hakeri (n 2) 105.

¹⁵ Öztürk ve Erdem (n 4) 176; Kangal, ‘Kişisel Cezasızlık Nedenleri ve Cezayı Kaldıran veya Azaltan Kişisel Nedenler’ (n 2) 57; Özen (n 2) 938, Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

¹⁶ Bulla (n 2) 53; Öztürk ve Erdem (n 4) 176; Özen (n 2) 938; Demiral Bakırman (n 1) 12, Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

¹⁷ Öztürk ve Erdem (n 4) 176; Özen (n 2) 938; Sarıtaş ve Canseven Algan (n 1) 4.

¹⁸ 5237 sayılı TCK m. 21 gerekçesi; “*Kast, kişi ile işlediği suçun maddî unsurları arasındaki psikolojik bağı ifade etmektedir. Suçun kanuni tanımındaki maddî unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi, kastın varlığı için zorunludur. Suç tanımında yer almakla birlikte, fiilin ifade ettiği haksızlık üzerinde etkili olmayan koşulların gerçekleştiğinin bilinip bilinmemesi, kastın varlığı açısından önem taşımamaktadır. Örneğin objektif cezalandırılabilme koşulunun aranmadığı suçlarda bu koşulun veya şahsî cezasızlık sebebinin fail tarafından bilinmesi gerekmez. (...)*”

Şahsi cezasızlık sebepleri, suç işlendiği sırada nesnel olarak var olan hallerdir, dolayısıyla kişi, şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu hususunda hataya düşse bile bu hatasından yararlanır¹⁹. TCK m. 30'da şahsi cezasızlık sebeplerinin maddi şartlarına ilişkin hata düzenlenmemiştir ve bu konuda kanunda bilinçsiz bir boşluk bulunmaktadır. Kanun koyucu, kusuru kaldıran veya azaltan sebeplerin maddi şartlarında hatayı TCK m. 30/3'te düzenlerken, dar anlamda şahsi cezasızlık sebeplerinin maddi şartlarında hatayı düzenlememiştir. Bu nedenle, bu boşluk TCK m. 30/3'ün fail lehine kıyasen uygulanması yoluyla doldurulmalıdır. Böylece, şahsi cezasızlık sebeplerinin maddi şartlarında kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, TCK m. 30/3 hükmünün kıyasen uygulanması suretiyle bu hatasından yararlanabilecek ve ilgili şahsi cezasızlık sebebine dair hüküm bu kişiye uygulanacaktır²⁰.

Şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı durumunda soruşturma aşamasında, Cumhuriyet savcısı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 171 uyarınca takdir yetkisini kullanarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verebilir. Burada fiil suç olma özelliğini koruduğundan, kovuşturma aşamasında mahkeme, fail hakkında, 5271 sayılı CMK m. 223/4 uyarınca “ceza verilmesine yer olmadığına” karar verir.

B. Tarihi Gelişim

1. Türk Ceza Hukukunda Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin 765 ve 5237 Sayılı Kanunlardaki Sistematiği Gelişimi

765 sayılı TCK döneminde Türk öğretisinde, şahsi cezasızlık sebeplerinin esas itibarıyla ceza hukukunun özel hükümler alanına ilişkin olduğu kabul edilmiştir. Nitekim bu kavrama ilişkin açıklamalara çoğunlukla, bağlantılı oldukları suç tiplerinin incelenmesi sırasında yer verildiği; buna karşılık suçun genel teorisi kapsamında ya hiç ele alınmadıkları ya da son derece sınırlı biçimde tartışıldıkları görülmektedir²¹. Bu yaklaşım, şahsi cezasızlık sebeplerinin sistematik konumunun uzun süre boyunca genel teorik yapı dışında tutulduğunu göstermektedir.

765 sayılı TCK döneminde, şahsi cezasızlık sebeplerinin düzenlenmesi, belirli suç tipleri ile sınırlı tutulmuştur. Nitekim, m. 288/1'de “*yalan yere yemin*

¹⁹ Öztürk ve Erdem (n 4) 177; Özen (n 2) 758.

²⁰ Sarıtaş ve Canseven Algan (1) 22.

²¹ İçel (n 2) 242; Zafer (n 2) 499; Demiral Bakırman (n 1) 16.

veya şehadet etme” suçu²², m. 296/2’de “cürüm işleyenleri saklamak ve cürümün delillerini yok etme” suçları²³ ile m. 524 “mal aleyhinde cürümler” başlığı altında²⁴ (hırsızlık, dolandırıcılık, iflas, emniyeti suistimal, eşyayı cürmiyeti satın almak ve saklamak, karşılıksız yararlanma) ve ayrıca m. 516/1, 518 ve 519’da düzenlenen “nasıızrar” suçları bakımından şahsi cezasızlık sebeplerine yer verildiği görülmektedir.

²² 765 sayılı ETCK m. 288:

“(1) Yalan yere yemin veya şahadet eden şahıs:

1 - Hakikatı beyan ettiği takdirde kendisini veya akrabasından birini hürriyet ve namusca behemehâl fahiş bir zarara maruz kılması muhtemel olan,

2 - Kendi tarafından beyan olunan zati vasıflara nazaran şahit sıfatıyla celbi iktiza etmeyen yahut o şahsın ceza davasında şahit ve ehli hibre ve mütercim olmaktan istinkâfa hakkı olduğu halde mahkemece kendisine bu hakkı ihtar edilmemiş bulunan,

(2) Kimselerden ise yukarıki maddede mezkûr olan cezalardan muaftırlar.

Eğer bunların yalan şahadeti diğer bir şahsi takibata yahut mahkûmiyete maruz kılırsa yukarıdaki maddelerde yazılı cezalar, yarısından üçte ikisine indirilir.”

²³ 765 sayılı ETCK m. 296:

“(1) Her kim hapis cezasından aşağı olmıyan cezayı müstelzim bir cürüm işledikten sonra bu cürümün icrasında faillerle evvelce itifak etmiş ve cürmü neticelendirmekte yardımcı dokunmuş olmaksızın, bir kimsenin o cürümden istifadesini temine veya Hükümetçe icra olunacak tahkikatı yanlış yola sevk etmeye yahut Hükümetin araştırmalarına veya hükmün icrasına karşı faili gizlemeye yardım eder yahut hakkında yakalama veya tevkif müzekkeresi çıkarılmış olan bir kimsenin saklı bulunduğu yeri bildiği halde yetkili mercilere derhal haber vermezse veya her kim bu cezaları istilzam eden bir cürümün eser ve delillerini yok eder yahut bunları bir suretle değiştirir veya bozarsa, hapis cezasını gerektiren suçlarda altı aydan iki yıla kadar, ağır hapis cezasını gerektiren suçlarda iki seneden dört seneye, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasını gerektiren suçlarda da üç seneden beş seneye kadar hapis cezasına mahkûm olur. Şu kadar ki, bu ceza müddeti asıl cürüm için kanunda tayin edilen cezanın üçte birini geçemez. Sair fiillerden dolayı tertip olunacak ceza beş yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasıdır.

(2) Bu fiili usul veya fîruunun, karı veya kocasının yahut kardeşinin lehine olarak işliyen kimseye ceza verilmez.”

²⁴ 765 sayılı ETCK m. 524:

“(1) Bu babın birinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci fasıllarında ve 516 ncı maddenin birinci fıkrasıyla 518 ve 519 ve 521 inci maddelerde beyan olunan cürümler:

1 - Kanunen tefrik edilmemiş karı ve kocadan birinin,

2 - Usul ve fîrudan yahut bu derecede sıhri karabet erbabından birinin ve analık ve babalık ve evlatlığın,

3 - Faille beraber bir dam altında yaşayan kardeşinin veya kız kardeşinin, zararlarına olarak işlenmiş olursa fail aleyhinde takibat icra olunamaz.

(2) Kanunen tefrik edilmiş olan karı veya koca yahut faille beraber bir dam altında yaşamayan kardeş ve kız kardeş yahut cürümün mürtekibi ile bir aile halinde yaşamakta olan amca, dayı, yeğen veya ikinci derecede sıhri akrabasının mazarratına olarak işlenmiş ise fail hakkında takibat icrası şikâyetname itasına bağlıdır. Bu takdirde failin göreceği ceza üçte bir miktarı azaltılır.”

5237 sayılı TCK'da da şahsî cezasızlık sebeplerinin düzenleniş biçimi, 765 sayılı ETCK dönemindekine paralel olup, m. 22/6'da taksirli suçlara özgü olarak öngörülmüş müessese dışında kanunda genel nitelikte bir hükme yer verilmekte²⁵ ve dolayısıyla şahsî cezasızlık sebepleri, çoğunlukla belirli suç tipleri çerçevesinde, ilgili suçların incelenmesi sırasında, özel hükümler bağlamında, teorik açıklamalar kapsamında ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

5237 sayılı TCK'da, şahsi cezasızlık sebepleri, belirli suç tipleri ile sınırlı tutulmuş olup, 1) Şahsi cezasızlık sebepleri, 2) Cezada İndirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler, 3) Hem şahsi cezasızlık hem de cezada şahsi indirim sebebi, olmak üzere üç farklı şekilde düzenlenmiştir²⁶.

Şahsi cezasızlık sebeplerinin öngörüldüğü suçlar arasında m. 167/1'de yağma ve nitelikli yağma suçları hariç malvarlığına karşı işlenen suçlar, m. 245/4'te banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması, m. 273'te yalan tanıklık, m. 281/1'in ikinci cümlesinde suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme, m. 283/3'te suçluyu kayırma ve m. 284/4'te tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme suçları yer almaktadır.

Cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler ise m. 167/2'de yağma ve nitelikli yağma suçları hariç malvarlığına karşı işlenen suçlar, m. 290/2'de resmen teslim edilen mala el koyma veya bozma ve m. 294'te kaçmaya imkân sağlama suçları bakımından öngörülmüştür.

Hem şahsi cezasızlık hem de cezada indirim sebeplerinin birlikte düzenlendiği ve yargı makamına ceza vermeme veya cezada indirim yapma yetkisi tanıyan suçlar ise m. 270'te suç üstlenme ve m. 278/4'te suçu bildirmeme suçlarıdır. Bu düzenlemeler, söz konusu suçlarda hem şahsi cezasızlık hem de cezada indirim sebebi olarak değerlendirme yapılmasına imkân sağlamaktadır.

TCK'da şahsi cezasızlık sebeplerinin bir kısmı, m. 167 ve m. 273'ün kenar başlıklarında açıkça belirtilmiş olup, doğrudan madde metninden anlaşılmaktadır. Öte yandan, m. 245/4, m. 270, m. 278/4, m. 281/1, m. 283/3 ve m. 284/4 gibi diğer maddelerde, söz konusu sebepler ancak hükmün lafzı ve madde gerekçeleri dikkate alınarak yorumlandığında anlaşılabilir²⁷.

²⁵ Zafer (n 2) 499; Demiral Bakırman (n 1) 14.

²⁶ Özen (n 2) 939.

²⁷ Doğan Gedik, *Bir Uygulamacının Ceza Hukuku Makaleleri "Ceza Hukukunda Şahsi Cezasızlık Sebepleri"* (Adalet 2010) 7; Demiral Bakırman (n 1) 18.

2. Malvarlığı Suçları Bağlamında Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Tarihsel Gelişimi

Kişiler aleyhine işlenen suçlar bakımından, belirli derecedeki akrabalık ilişkisi çoğunlukla ağırlaştırıcı hal olarak değerlendirilirken, malvarlığına karşı işlenen suçlar söz konusu olduğunda, aynı derecedeki akrabalık ilişkisi cezanın verilmemesini gerektiren bir muafiyet sebebi niteliği kazanmaktadır²⁸. Bu ayırım, Türk ceza hukukunda şahsi cezasızlık sebeplerinin sistematik yapısını yansıtmaktadır.

Aile fertleri arasında malvarlığına karşı işlenen suçlarda uygulanacak yaptırımın ceza hukuku bakımından farklı bir değerlendirmeye tabi tutulması, yalnızca modern pozitif hukuka özgü bir yaklaşım değildir. Aksine, İslam hukuku da dâhil olmak üzere, bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, bu yaklaşımın tarihsel süreç içinde hemen tüm ceza sistemlerinde kabul gördüğü; hatta kişi kapsamı bakımından TCK'dan daha geniş bir şekilde Roma hukukunda dahi düzenlendiği görülmektedir²⁹. Bu durum, söz konusu meselenin ceza hukuku sistematigi bakımından taşıdığı yapısal ve teorik önemi açıkça ortaya koymaktadır.

Roma Hukukunun çok eski dönemlerinde kişilerin işlemiş oldukları haksız fiillerden dolayı sorumlu oldukları görülmektedir. XII Levha Kanunlarında yer alan ve muhtevası Cumhuriyet dönemindekine göre daha dar olan hırsızlık/furtum³⁰, taşınır mallara ilişkindir ve ayrıca bu eylemin nasıl işlendiği önemli değildir. Malikin bilgisi olmadan zorla ya da gizlice almak furtum için yeterlidir³¹. Roma hukukunda, mal üzerindeki müşterek tasarruf ve aile fertleri arasındaki ilişkiler, cezanın uygulanmasını sınırlandıran temel ilkelerden biri olarak kabul edilmiştir. Böylece akrabalık münasebeti hukuki sonuçlar bakımından, hem suçun türüne hem de mağdurun niteliğine göre farklılaşmaktadır. Hatta

²⁸ Sulhi Dönmezer, 'Akraba Arasında Hırsızlık' (2011) 18(1-2) İÜHFD 40, 4.

²⁹ Dönmezer (n 28) 50; Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku* (17. Baskı, Turhan 2014) 276.

³⁰ "Roma Hukukundaki "furtum" terimi, her ne kadar Türkçede çoğunlukla "hırsızlık" olarak tercüme edilmekte ise de, Roma hukukunda bu kavramın içeriği modern hukuk sistemlerindeki hırsızlık kavramından çok daha geniştir. Nitekim Roma hukukundaki furtum anlayışı, yalnızca klasik anlamda hırsızlık fiilini değil, aynı zamanda güveni kötüye kullanma ve hatta dolandırıcılık benzeri fiilleri de kapsayan geniş bir hukuki içerik taşımaktadır." Daha detaylı bilgi için bkz. Türkan Rado, 'Gaius'a göre Klasik Roma Hukukunda Furtum Suçu' (2011) 18(1-2) İÜHFD, 483-484.

³¹ Abdurrahman Savaş, "Roma Hukukunda Kusursuz Sorumluluğun Kusur Sorumluluğuna Dönüşüm Süreci ve Bu Dönüşümün Modern Hukuka Etkisi" (2022) 80(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 479, 547.

Roma hukuku, hükmü çok daha geniş tutarak yalnızca akrabaları değil, hırsızın malını çaldığı kişi ile birlikte ikamet eden müşteriyi, esiri ve hizmetkârı da kapsayacak şekilde düzenlemişti³². Roma hukukunda kural olarak eşlerin birbirlerine karşı hırsızlık nedeniyle dava açmaları mümkün olmayıp bu yasak evlilik müessesinin korunması amacıyla temellendirilmiş; ancak eşlerden birinin boşanmayı planlayarak diğerine ait malları alması hâlinde, zarar gören eş lehine yalnızca zararın tazminine yönelik, cezai nitelik taşımayan bir eda davası tanınmıştır³³.

İslam Hukukunda da benzer düzenlemeler söz konusudur. İslam hukukçuları arasında, hırsızlık suçunun had suçları kapsamında yer aldığı hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır³⁴. Had suçları, cezası doğrudan Kur'an ve Sünnet kaynaklı naslarla belirlenmiş, önceden tayin edilmiş ve sabit yaptırımlara bağlanmış suçlardır³⁵.

Bununla birlikte, İslam hukukunda altsoy, üstsoy ve eşler arasında işlenen hırsızlık fiilleri bakımından had cezasının uygulanmayacağı kabul edilmektedir³⁶. Bu yaklaşımın gerekçeleri, mezhepler arasında bazı farklılıklar göstermekle birlikte, genel olarak aile içinde malvarlığının fiilen ortak kullanılması, karşılıklı nafaka yükümlülüğü, ebeveynin çocuğunu koruma ve gözetme yönündeki do-

³² Dönmezer (n 28) 50; Demiral Bakırman (n 1) 153.

³³ Rado (n 29) 517; Demiral Bakırman (n 1) 153.

³⁴ Bayram Demir, 'İslam Ceza Hukukunda Aile İçi Hırsızlık (Türk Ceza Hukukunda Failin Ceza Almamasını veya Ceza İndirimini Gerektiren Şahsi Sebepler Bağlamında)' (2012) 20 İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi 341, 351.

³⁵ "İslam hukukunda bazı suçların cezaları doğrudan Kur'an ve hadislerle dayanır ve bu cezalar önceden açıkça belirlenmiştir. Bu tür suçlara "had suçları" denir. Yani had suçları, cezası ilahi kaynaklarla belirlenmiş, sabit ve değiştirilmesi mümkün olmayan suçlardır. Hırsızlık da bu gruba girer. Buna karşılık, cezası açıkça belirlenmemiş ve hakim değerlendirmesine bırakılmış suçlar da vardır. Bu tür suçlara ise "ta'zir suçları" denir. ta'zir suçlarında hakim, olayın niteliğine, failin durumuna ve toplum düzenine göre uygun bir ceza belirler. Bu çerçevede, İslam hukukunda hırsızlık suçu genel olarak had suçları arasında yer alır; ancak olayın şartları had cezasının uygulanmasına uygun değilse, bu durumda sabit ceza yerine hakim takdirine bağlı olan ta'zir cezası uygulanır."; Demir (n 34) 351.

³⁶ Nur Suresi'nin 61. ayetinde yer alan, "Kendi evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya kız kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya anahtarlarına sahip olduğunuz evlerde ya da dostlarınızın evlerinde yemek yemenizde de bir sakınca yoktur" hükmü sebebiyle İslâm hukukçuları bu kişiler arasındaki hırsızlıkların zaten had cezasını gerektirmeyeceğini ittifakla kabul etmişlerdir. Yasemin Baba, 'Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Hırsızlık Suçunun Hüküm ve Sonuçları' (2013) 71(1) İÜHFM 79, 99.

ğal eğilimi, altsoyun üstsoya saygı ve itaat yükümlülüğü, aile bağlarını korumayı esas alan naslar ile doğrudan soy (neseb) bağının varlığı gibi hukuki ve normatif temellere dayandırılmaktadır³⁷.

İslam hukukunda aile fertleri arasında işlenen hırsızlık suçlarında had cezasının uygulanmaması olgusunun, pozitif ceza hukukundaki karşılığı kavramsal olarak değerlendirildiğinde, bunun faile mutlak cezasızlık tanınmasından ziyade, şahsî cezasızlık sebebine bağlı bir ceza indirim rejimine daha yakın olduğu söylenebilir. Ancak bu indirimin yapısı, TCK'da öngörülen ceza indirim sistematığından esaslı biçimde ayrılmaktadır. Nitekim TCK'da indirim, suç tipi için öngörülen aynı ceza rejimi içinde gerçekleştirilmekte; yaptırımın hukuki karakteri korunarak yalnızca cezanın ağırlığı bakımından bir hafifletme söz konusu olmaktadır. Buna karşılık İslam ceza hukukunda had cezasının uygulanmaması hâlinde, doğrudan bu ceza üzerinde bir indirim yapılmamakta; bunun yerine ta'zir grubundaki seçimlik cezalardan birinin uygulanması suretiyle farklı bir yaptırım rejimine geçilmektedir. Bu yönüyle İslam hukukundaki yaklaşım, miktar esaslı bir hafifletme modelinden ziyade, yaptırım sisteminin değiştirilmesine dayalı bir yapı ortaya koymaktadır³⁸.

Osmanlı örfî hukukunun normatif yapısını yansıtan Osmanlı Kanunnâmeleri'nde, aile fertleri arasında vuku bulan hırsızlık fiillerinin genel hırsızlık suç türünden ayrıştırılarak özel bir hukuki rejime tâbi kılındığı, bu kapsamda suçun tanımı ve yaptırım rejiminin müstakil düzenlemelere konu edildiği anlaşılmaktadır³⁹.

Klasik dönem Osmanlı hukukunda, Fatih Kanunnâmesi'nde aile fertleri arasında işlenen hırsızlık fiillerine ilişkin özel bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Kanunnâmenin 23. maddesi *“Oğul atasından ve ata oğlundan kardaş kardeşinden ya er avratından ya avrat erinden oğrılarsa kadı ta'zir ura ağaç başına bir akça cerem alına.”* şeklindedir⁴⁰. Yani günümüz Türkçesiyle *“Eğer bir oğul babasından, baba oğlundan, kardeş kardeşten ya da koca karısından veya kadın kocasından bir şey çalarsa, kadı tarafından ta'zir cezası uygulanır ve ayrıca her ağaç (değnek/darbe) başına bir akçe cerime (para cezası) alınır.”* şeklindedir.

³⁷ Demir (n 34) 352.

³⁸ Demir (n 34) 365.

³⁹ Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu, *Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Hırsızlık Suçunun Algılanması ve Cezalandırılma Şekilleri, II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri* (On iki Levha 2016) 672-673; Demiral Bakırman (n 1) 155.

⁴⁰ Baba (n 36) 95.

II. Bayezid devrine ait genel kanunnâmede yer alan hırsızlık suçuna ilişkin düzenlemelerin, içerik ve sistematik bakımından büyük ölçüde Fatih Kanunnâmesi'nin tekrarı ve devamı niteliğinde olduğu görülmektedir⁴¹. Yavuz Sultan Selim Kanunnâmesi'nde ve Kanuni Sultan Süleyman Kanunnâmesi'nde hırsızlık suçuna ilişkin hükümler, önceki kanunnâmelere kıyasla daha ayrıntılı ancak aile fertleri açısından benzer şekilde düzenlenmiştir⁴².

Ceza hukukumuzun modernleşme süreci, Avrupa'daki 19. yüzyıl kodifikasyon hareketleriyle paralel olarak Tanzimat dönemiyle başlamaktadır. Tanzimat sonrası kodifikasyon sürecinde kabul edilen 1840, 1851 ve 1858 tarihli ceza kanunnâmeleri içerisinde, 1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümayunu, çeşitli değişikliklerle birlikte Cumhuriyet'in ilanına kadar yürürlükte kalmıştır⁴³. Büyük ölçüde 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu esas alınarak hazırlanan 1858 tarihli Ceza Kanunnâme-i Hümayunu'nun Yedinci Faslı'nın 216. maddesinde, aile içi hırsızlık özel olarak düzenlenmiş; bu hükümde esas itibarıyla cezalandırma tali bir yaptırım olarak öngörülmüş, öncelik sırasıyla malın iadesi, bunun mümkün olmaması hâlinde tazmin ve son aşamada cezai yaptırım benimsenmiştir⁴⁴.

Cumhuriyet döneminde, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun iktibası esas alınarak hazırlanan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 524. maddesinde, malvarlığına karşı işlenen suçlar bakımından şahsî cezasızlık sebebi normatif ve kurumsal bir düzenleme olarak kabul edilmiştir.

C. Karşılaştırmalı Hukukta Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlarda Şahsi Cezasızlık Sebepleri

Şahsî cezasızlık nedenlerinin kayda değer bir kısmı, köken itibarıyla Roma hukukuna dayanmaktadır. Bu tarihsel mirasın doğal bir sonucu olarak, bilhassa Kıta Avrupası ceza hukuku sistemlerinde anılan müesseselere ilişkin düzenle-

⁴¹ Daha detaylı bilgi için bkz. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri: 2. Kitap II. Bâyezid Devri Kanunnâmeleri* (Fey Vakfı, 1990) 42.

⁴² Yavuz Sultan Selim Kanunnamesi: "27. Eğer oğlan atasından ya anasından ya ata ana oğlundan ya kardaş kardeşinden ya er avretinden ya avret erinden nesne uğurlasa, ta'zir edüb şer' ile ne lâzım gelür ise, ağaca bir akçe cürm alına."; Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi: 26. Oğul atasından veya anasından veya ata oğlundan veya kardaş kardaşdan veya er avratından veya avrat erinden nesne uğurlasa kadı ta'zir eyleye bir ağaç başından bir akça cerime alına" Baba (n 36) 95.

⁴³ Adem Sözüer, 'Türk Ceza Hukuku Reformu: Dünü, Bugünü ve Yarını' (2019) 21(Özel Sayı) DEÜHFD (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan) 3031, 3039; Demiral Bakırmann (n 1) 156.

⁴⁴ Demiral Bakırmann (n 1) 156.

melerin büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu çerçevede, özellikle malvarlığına karşı suçlar ile adliye karşı suçlar bakımından, akrabalık bağından kaynaklanan şahsi cezasızlık hallerinin müşterek bir dogmatik temele oturduğu ifade edilebilir⁴⁵.

Alman Ceza Kanunu'nda (Strafgesetzbuch - StGB) malvarlığına karşı suçlar bakımından akrabalık ilişkisine bağlanan özel düzenleme, esas itibarıyla § 247 StGB'de yer almaktadır. Anılan hüküm uyarınca, hırsızlık veya güveni kötüye kullanma suçlarının, mağdur failin akrabasından biri, vasisi ya da mahkemece atanmış bakıcısı olması hâlinde veya mağdur ile failin aynı evde birlikte yaşamaları durumunda, suçun kovuşturulması ancak şikâyet üzerine mümkündür⁴⁶. Bu yönüyle § 247 StGB, şahsi cezasızlık ve cezada indirim sebebi değil; akrabalık ilişkisi temelinde öngörülmüş bir muhakeme şartı niteliği taşımaktadır.

§ 247 StGB'de kullanılan "akraba/yakın" kavramı, norm metninde tek tek sayılmamış olup, bu kavramın kapsamı Kanun'un genel hükümler bölümünde yer alan StGB § 11 Abs. 1 hükmü aracılığıyla belirlenmektedir. Anılan düzenlemeye göre "akraba" kavramı; eş ve kayıtlı hayat arkadaşını, nişanlıyı, kan hısımlığına dayanan üstsoy ve altsoyu, kardeşleri, kayın hısımlığı kapsamında eşin veya hayat ortağının üstsoy ve altsoyu ile eşin ya da hayat ortağının kardeşlerini, ayrıca boşanma veya hayat ortaklığının sona ermesi hâlinde dahi devam eden bu hısımlık ilişkilerini ve bakım (koruyucu) ailesi ile bakım altındaki çocukları kapsamaktadır⁴⁷.

⁴⁵ Demiral Bakırman (n 1) 18.

⁴⁶ StGB § 247 Haus- und Familiendiebstahl:

"Ist durch einen Diebstahl oder eine Unterschlagung ein Angehöriger, der Vormund oder der Betreuer verletzt oder lebt der Verletzte mit dem Täter in häuslicher Gemeinschaft, so wird die Tat nur auf Antrag verfolgt."

⁴⁷ StGB § 11 Personen- und Sachbegriffe:

"(1) Im Sinne dieses Gesetzes ist

1-Angehöriger:

wer zu den folgenden Personen gehört:

a) Verwandte und Verschwägte gerader Linie, der Ehegatte, der Lebenspartner, der Verlobte, Geschwister, Ehegatten oder Lebenspartner der Geschwister, Geschwister der Ehegatten oder Lebenspartner, und zwar auch dann, wenn die Ehe oder die Lebenspartnerschaft, welche die Beziehung begründet hat, nicht mehr besteht oder wenn die Verwandtschaft oder Schwägerschaft erloschen ist,

b) Pflegeeltern und Pflegekinder"

Söz konusu düzenleme, Alman ceza hukuku öğretisi ve uygulamasında, aile içi ilişkilerin korunması ve özel hayatın gizliliğine saygı gösterilmesi amacıyla devletin cezalandırma yetkisinin sınırlandırılmasına yönelik bir ceza siyaseti tercihi olarak değerlendirilmektedir. § 247 StGB, cezai sorumluluğu tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte, ceza hukukunun ultima ratio niteliği gereğince aile içi uyuşmazlıklara ancak mağdurun iradesi doğrultusunda müdahale edilmesini öngören bir mekanizma olarak kabul edilmektedir.

İtalyan Ceza Kanunu'nda (Codice Penale) malvarlığına karşı suçlar bakımından akrabalık ilişkisine dayalı özel düzenleme, Art. 649 c.p. hükmünde yer almaktadır⁴⁸. Anılan madde uyarınca, hırsızlık, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, gibi malvarlığına karşı suçların, eşe, üstsoya veya altsoya ya da aynı konutta birlikte yaşayan kardeşlere karşı işlenmesi hâlinde, fail hakkında ceza verilmez. Bu yönüyle Art. 649 c.p., Alman Ceza Kanunu'nun § 247 hükmünden farklı olarak, kovuşturmanın şikâyetle bağlanmasıyla yetinmemekte; belirli ya yakın akrabalık ilişkileri bakımından doğrudan şahsî cezasızlık öngörmektedir.

Bununla birlikte, Art. 649 c.p. ile getirilen cezasızlık rejimi mutlak nitelikte olmayıp, madde metninde açıkça belirtilen bazı suç tipleri ve akrabalık ilişkileri bakımından istisnalara yer verilmiştir. Nitekim yağma/gasp ve benzeri cebir veya tehdit içeren fiiller bu kapsam dışında bırakılmış; ayrıca kanunda sayılan yakınlık derecelerinin ötesinde kalan hısımlık ilişkileri bakımından, cezai takibatın şikâyetle bağlı tutulması suretiyle daha sınırlı bir koruma alanı benimsenmiştir.

⁴⁸ Codice Penale Art. 649

“Non punibilità e querela della persona offesa, per fatti commessi a danno di congiunti.

Non è punibile chi ha commesso alcuno dei fatti preveduti da questo titolo in danno:

1) del coniuge non legalmente separato; della parte dell'unione civile tra persone dello stesso sesso;

2) di un ascendente o discendente o di un affine in linea retta, ovvero dell'adottante o dell'adottato;

3) di un fratello o di una sorella che con lui convivano.

I fatti preveduti da questo titolo sono punibili a querela della persona offesa, se commessi a danno del coniuge legalmente separato, o della parte dell'unione civile tra persone dello stesso sesso, nel caso in cui sia stata manifestata la volontà di scioglimento dinanzi all'ufficiale dello stato civile e non sia intervenuto lo scioglimento della stessa, ovvero del fratello o della sorella che non convivano coll'autore del fatto, ovvero dello zio o del nipote o dell'affine in secondo grado con lui conviventi.

Le disposizioni di questo articolo non si applicano ai delitti preveduti dagli artt. 628, 629 e 630 e ad ogni altro delitto contro il patrimonio che sia commesso con violenza alle persone.”

5237 sayılı TCK'da, malvarlığına karşı suçlar bakımından akrabalık ilişkisine dayalı özel düzenleme Kanun'un 167. maddesinde yer almaktadır⁴⁹. Anılan hükümde, yağma ve nitelikli yağma suçları hariç tutulmak suretiyle, malvarlığına karşı işlenen suçlar bakımından kademeli bir sorumluluk sistemi öngörülmüştür. Bu çerçevede, haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşler, üstsoy ve altsoy ile bu derecedeki kayın hısımları, evlat edinen ile evlatlık ve aynı konutta birlikte yaşayan kardeşler arasında söz konusu suçların işlenmesi hâlinde, fail hakkında cezaya hükmolunmayacağı kabul edilmiştir. Buna karşılık, söz konusu suçların haklarında ayrılık kararı verilmiş eşler, aynı konutta birlikte yaşamayan kardeşler ile aynı konutta birlikte yaşayan amca, dayı, hala, teyze, yeğen ve ikinci dereceden kayın hısımları aleyhine işlenmesi durumunda, kanun koyucu mutlak cezasızlık rejimini terk etmiş; bu hâllerde kovuşturmanın şikâyet şartına bağlanmasını ve cezada indirim yapılmasını öngörerek, akrabalık bağının yoğunluğuna göre daha sınırlı ve ölçülü bir cezai sorumluluk rejimi benimsemiştir

Karşılaştırmalı ceza hukuku açısından Alman, İtalyan ve Türk hukuk sistemleri incelendiğinde, malvarlığına karşı suçlarda akrabalık bağının cezai sorumluluğa etkisinin farklı normatif teknikler aracılığıyla düzenlendiği görülmektedir. Alman Ceza Kanunu'nda (§ 247 StGB), akrabalık, vasilik, bakıcılık veya birlikte yaşama ilişkisi, cezai sorumluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak değil, kovuşturmanın şikâyetine bağlanmasını öngören bir muhakeme şartı olarak düzenlenmiştir. İtalyan Ceza Kanunu'nda (Codice Penale art. 649) ise kanun koyucu, belirli yakın akrabalık ilişkileri bakımından doğrudan şahsî cezasızlık kabul etmiş; bunun dışında kalan bazı hısımlık ilişkileri yönünden ise cezai sorumluluğu korumakla birlikte kovuşturmayı şikâyet tâbi kılmış, ancak herhangi bir cezada indirim mekanizmasına yer vermemiştir. TCK m. 167 ise bu iki sistemden farklı

⁴⁹ TCK m. 167

"Şahsi cezasızlık sebebi veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep

(1) Yağma ve nitelikli yağma hariç, bu bölümde yer alan suçların;

a) Haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin,

b) Üstsoy veya altsoyunun veya bu derecede kayın hısımlarından birinin veya evlat edinen veya evlatlığın,

c) Aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerden birinin, zararına olarak işlenmesi halinde, ilgili akraba hakkında cezaya hükmolunmaz.

(2) Bu suçların, haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi halinde; ilgili akraba hakkında şikâyet üzerine verilecek ceza, yarısı oranında indirilir."

olarak, yakınlık derecesine göre mutlak cezasızlık ile şikâyeteye bağlılık ve cezada indirim seçeneklerinin birlikte öngörüldüğü kademeli ve karma bir sorumluluk rejimi benimsenmiştir.

II. Malvarlığına Karşı Suçlarda Hısımlık (Akrabalık) İlişkileri ve Şahsi Cezasızlık Rejiminde Kayın Hısımlığının Yeri

A. Hısımlık (Akrabalık) Kavramı ve Ceza Hukukundaki İşlevi

1. Genel Olarak

Hısımlık, gerçek kişiler arasındaki hukuken tanınan yakınlık ilişkisini ifade eder; tüzel kişilerde söz konusu olamaz. Kişiler, ortak bir soydan gelmeleri sebebiyle birbirlerine bağlanabilirler. Bu tür yakınlık, kan bağına dayanmakta olup kan hısımlığı olarak adlandırılır. Bunun yanında evlenme, eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında da bir yakınlık ilişkisi meydana getirir. Evlilikten kaynaklanan bu ilişki, kayın hısımlığı (sıhrî hısımlık) olarak nitelendirilir⁵⁰.

Son olarak evlât edinme müessesesi de evlât edinen ile evlâtlık arasında, ana-baba ile çocuk arasındaki ilişkiye benzer nitelikte bir bağ doğurur. Kan bağına dayanmayan, hukuk düzenince kurulan bu ilişki ise yapay hısımlık (sunî/cali hısımlık) olarak ifade edilmektedir⁵¹.

5237 sayılı TCK'da hısımlık ilişkilerinin belirli türlerine yer verildiği görülmektedir. Akrabalık ilişkilerinde esas olarak kan bağı dikkate alınmakta; üstsoy ve altsoy bakımından herhangi bir derece sınırlaması öngörülmemekte, yansoy hısımlığı bakımından ise en fazla üçüncü dereceye kadar olan akrabalık ilişkileri dikkate alınmaktadır. Bu çerçevede TCK'da düzenlenen akrabalık kavramları arasında; üstsoy, altsoy, ana, baba, analık, babalık, üvey ana, üvey baba, kardeş, üvey kardeş, eş, teyze, dayı, amca, hala, yeğen, evlâtlık, evlât edinen, veli ile ikinci veya üçüncü dereceye kadar kan ya da kayın hısımlığı ve aile kavramı yer almaktadır⁵².

⁵⁰ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Medeni Hukuk* (36. Baskı, Beta 2024) 138-139; Serap Helvacı ve Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş Kişiler Hukuku Aile Hukuku* (Legal 2014) 80; İhsan Erdoğan ve Dilşad A. Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (3. Baskı, Gazi 2020) 286.

⁵¹ Akıntürk ve Ateş (n 50) 141; Helvacı ve Erlüle (n 50) 80.

⁵² Veysel Candan Canoğlu, 'Türk Ceza Kanunu'nda Akrabalık Bağı' (2025) 83(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 828, 830.

2. Hısımlığın Türleri ve Derecesi

Hısımlık, temel olarak üç ana kategoriye ayrılmaktadır: kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlât edinmeden doğan (yapay/suni) hısımlık. Hısımlığın derecesi ise, kişiler arasındaki kan bağı veya soy ilişkisi çerçevesinde, bir kişiden diğerine ulaşmak için sayılan doğum sayısını ifade etmektedir.

Bu kısımda söz konusu hısımlık türleri ve hısımlık derecesinin belirlenmesine ilişkin esaslar sistematik biçimde ele alınacaktır.

a. Kan Hısımlığı

Kan hısımlığı, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 17/2 maddesinde, "biri diğerinden gelen ya da ortak bir kökten gelenler arasındaki hısımlık" şeklinde tanımlanmıştır. Bu çerçevede kan hısımlığı, kişinin ana ve babası ile onların soy çevresi arasında mevcut bulunan tabîi ve hukukî yakınlık bağına ifade etmektedir⁵³.

Kan hısımlığı, kural olarak ana ve baba yönünden olmak üzere iki taraflıdır ve doğum olgusuyla birlikte kendiliğinden meydana gelir⁵⁴. Ana bakımından hısımlık ilişkisi, doğumun gerçekleşmesiyle herhangi bir ek işleme ihtiyaç duyulmaksızın kurulmaktadır. Buna karşılık baba yönünden hısımlık, evlilik birliği içinde gerçekleşen doğumlarda kendiliğinden doğar. Evlilik dışında gerçekleşen doğumlarda ise çocuk ile baba arasındaki kan hısımlığının hukuken kurulabilmesi, çocuğun tanınmasına veya mahkeme kararıyla babalığa hükmedilmesine bağlıdır⁵⁵.

Kan hısımlığı, üstsoy-altsoy (usul fûru) hısımlığı ile yansoy hısımlığı olmak üzere iki ayrı türe ayrılmaktadır⁵⁶.

▢ *Üstsoy-altsoy (usul fûru) hısımlığı*; biri diğerinden gelen kişiler arasındaki hısımlık ilişkisi, altsoy-üstsoy hısımlığı olarak adlandırılmaktadır (TMK m. 17/1). Bu hısımlık türünde üstsoy, bir kimsenin ana ve babasını, büyükanne ve büyükbabalarını ve daha geriye doğru uzanan nesilleri; altsoy ise kişinin çocuklarını,

⁵³ Erdoğan ve Keskin (n 50) 262.

⁵⁴ Akıntürk ve Ateş (n 50) 139.

⁵⁵ Erdoğan ve Keskin (n 50) 262.

⁵⁶ Akıntürk ve Ateş (n 50) 139-140; Erdoğan ve Keskin (n 50) 262-263; Süleyman Yılmaz ve Abdülkerim Yıldırım, *Medeni Hukuk-I Başlangıç Hükümleri-Kişiler-Aile Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2023) 131.

torunlarını ve onların çocuklarını kapsayacak şekilde aşağıya doğru devam eden nesilleri ifade etmektedir. Altsoy-üstsoy hısımlığı, öğretide düz çizgi hısımlığı olarak da isimlendirilmektedir. Ana, baba ile çocuklar arasındaki altsoy-üstsoy hısımlığı ise soybağı olarak adlandırılır. Soybağı ilişkisi, taraflar arasında TMK'da (TMK m. 321-334) düzenlenen çeşitli hak ve yükümlülüklerin doğmasına yol açmaktadır.

☐ *Yansoy hısımlığı*; ortak bir kökten gelen kişiler arasındaki hısımlık ilişkisini ifade etmektedir. TMK m. 17/2 uyarınca bu ilişki yansoy hısımlığı olarak adlandırılmaktadır. Yansoy hısımlığının en belirgin örneğini kardeşler oluşturmaktadır. En az iki kişinin aynı kökten gelmesi hâlinde yansoy hısımlığının varlığından söz edilir. Bu kapsamda bir kişi ile kardeşleri, kardeş çocukları, amca, hala, dayı ve teyze ile bunların altsoyları arasındaki ilişkiler yansoy hısımlığı kapsamında değerlendirilmektedir⁵⁷.

Yansoy hısımlığı, ortak kökün niteliğine göre tam kan ve yarım kan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki kökün (ana ve baba) ortak olduğu durumlarda tam kan yansoy hısımlığı söz konusudur. Ana ve babası bir olan kardeşler arasındaki ilişki bu kapsamdadır. Buna karşılık yalnızca ana veya babadan birinin ortak olduğu durumlarda ise yarım kan yansoy hısımlığı ortaya çıkmaktadır. Ana bir, baba ayrı ya da baba bir, ana ayrı kardeşler arasındaki ilişki bu tür yansoy hısımlığa örnek teşkil etmektedir⁵⁸.

b. Kayın Hısımlığı (Sıhrî Hısımlık)

Kayın hısımlığı (sıhrî hısımlık), evlenme yoluyla kurulan hısımlık ilişkisidir. TMK m. 18 uyarınca eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları sayılmaktadır. Bu bağlamda kadının anne, baba, kardeş, kardeş çocukları ile büyükanne ve büyükbabası erkek eş bakımından kayın hısımlıdır. Aynı şekilde kadın eş de kocasının aynı derecedeki kan hısımlarıyla kayın hısımlığı ilişkisi içindedir. Kayın hısımlığının derecesi, eşin kendi kan hısımlarıyla olan hısımlık derecesiyle paralellik göstermektedir. Buna göre, eş ile diğer eşin anne veya babası arasında birinci derece kayın üstsoy-altsoy hısımlığı; kardeşleri arasında ise ikinci derece kayın yansoy hısımlığı söz konusu olmaktadır⁵⁹.

⁵⁷ Akıntürk ve Ateş (n 50) 139-140; Erdoğan ve Keskin (n 50) 262-263; Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 131.

⁵⁸ Erdoğan ve Keskin (n 50) 263; Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 131.

⁵⁹ Akıntürk ve Ateş (n 50) 141; Erdoğan ve Keskin (n 50) 264; Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 132.

Nişanlılık süreci dâhil olmak üzere evlilik öncesi dönemde kayın hısımlığı ilişkisi doğmamaktadır⁶⁰. Ancak evlenme ile oluşan kayın hısımlığı, evliliğin sonradan iptal edilmesi, ölüm veya boşanma sebebiyle sona ermesi hâlinde ortadan kalkmaz; varlığını sürdürür. Bununla birlikte, evlilik sona erdikten sonra eski eşlerin sonradan doğacak kan hısımları ile diğer eski eş arasında kayın hısımlığı doğmaz.

Kayın hısımlığı, eşlerden birinin bizzat kendisi ile diğer eşin kan hısımları arasındaki ilişkidir. Bu nedenle, her iki eşin kan hısımları arasında, örneğin kocanın annesi, babası ve kardeşleri ile karısının annesi, babası ve kardeşleri arasında herhangi bir hısımlık ilişkisi bulunmamaktadır. Eşler birbirinin hısımlı değildir; aralarında evlenme sözleşmesinin kurulmasıyla doğan eş olma ilişkisi bulunmaktadır⁶¹.

c. Yapay Hısımlık (Suni/Cali Hısımlık)

Yapay (sun'î) hısımlık, evlât edinme sebebiyle doğan yakınlık ilişkisidir. Evlât edinen ile evlâtlık arasında kurulan bu bağ, mahiyeti itibarıyla birinci derece üstsoy-altsoy ilişkisine benzer nitelik taşımaktadır. Söz konusu hısımlığın kaynağını ise evlât edinme işlemi, diğer bir ifadeyle mahkeme kararı oluşturmaktadır.

Kan hısımlığı ile kayın hısımlığı, kural olarak herhangi bir sebeple sona ermeyen sürekli ilişkiler niteliğindedir. Buna karşılık yapay hısımlık bakımından aynı durum söz konusu değildir. Zira evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılması hâlinde, buna bağlı olarak yapay hısımlık ilişkisi de kendiliğinden sona ermektedir⁶².

Evlâtlık ilişkisi, kural olarak yalnızca evlât edinen ile evlâtlık arasında hısımlık bağı doğurmaktadır. Bu ilişki, tarafların diğer hısımları bakımından kendiliğinden bir hısımlık sonucu meydana getirmez⁶³.

d. Hısımlığın Derecesi

Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısına göre belirlenmektedir (TMK m. 17/1). Bu sayı, kişiler arasındaki soy çizgisinde yer

⁶⁰ Canoğlu (n 52) 839.

⁶¹ Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 132.

⁶² Akıntürk ve Ateş (n 50) 141; Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 132.

⁶³ Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 133.

alan doğumların toplamı esas alınarak tespit edilir. Buna göre çocuk ile ana ve babası arasında birinci derece; çocuk ile büyükanne ve büyükbabası arasında ise ikinci derece kan hısımlığı bulunmaktadır.

Yansoy hısımlığında derece hesabı, kişilerin ortak köke kadar olan uzaklığı ile ortak kökten diğer kişiye uzanan soy çizgisi esas alınarak belirlenmektedir. Bu kapsamda kardeşler arasında ikinci derece, amca, hala, dayı ve teyze ile yeğen arasında ise üçüncü derece kan hısımlığı bulunmaktadır. Yansoy hısımlığında birinci derece hısımlık söz konusu olmayıp, en yakın yansoy hısımlığı kardeşler arasındaki ikinci derece ilişkidir⁶⁴. Daha önce yukarıda da belirttiğimiz üzere TMK m. 18/1 uyarınca, iki kişi arasındaki kan hısımlığına göre belirlenen derece, bu kişilerden birinin eşi bakımından da aynı derecede kayın hısımlığı olarak kabul edilmektedir.

3. Ceza Hukukunda Hısımlığın İşlevi

Hısımlık ilişkisi, medeni hukuk bakımından bireylerin kişisel ve ailevi durumlarını belirleyen temel müesseselerinden biridir. Bu kapsamda hısımlık; miras hukuku, nafaka yükümlülükleri ve evlenme engelleri bakımından doğrudan sonuçlar doğurmakta, ayrıca medeni usul hukukunda hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile tanıklık ve bilirkişilik gibi müesseseler üzerinde de belirleyici rol oynamaktadır⁶⁵. Bu yönüyle hısımlık, bireyler arasındaki hukuki ilişkilerin kurulması, değiştirilmesi ve sona erdirilmesinde önemli işlevler üstlenmektedir. Bununla birlikte hısımlık ilişkisi, yalnızca medeni hukuk alanıyla sınırlı bir etkiye sahip olmayıp ceza hukuku bakımından da çeşitli hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Ceza hukuku, hısımlığı yalnızca özel hukukta tanımlanan şekli bir aile ilişkisi olarak kabul etmemekte; suç politikası, toplumsal düzenin korunması ve hukuki değerlerin gözetilmesi çerçevesinde bu ilişkiye farklı sonuçlar bağlamaktadır. Bu nedenle hısımlık, ceza hukuku bakımından da ayrı bir değerlendirme ölçütü oluşturmakta ve hukuki sonuç doğuran işlevsel bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Ceza hukukunda hısımlığın ilk ve en belirgin işlevi, bazı suç tipleri bakımından cezai sorumluluğun ağırlaştırılması veya hafifletilmesi (nitelikli haller) noktasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim bazı suçların yakın aile bireylerine karşı işlenmesi, failin aile bağından kaynaklanan güven ilişkisini ihlal etmesi ve mağ-

⁶⁴ Erdoğan ve Keskin (n 50) 263-264.

⁶⁵ Daha detaylı bilgi için bknz. Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 133.

dur üzerindeki yakınlıktan faydalanması nedeniyle ceza hukuku bakımından daha ağır sonuçlara bağlanabilmektedir⁶⁶. Buna karşılık belirli suç tiplerinde ise aile bağının korunması, aile içi çatışmaların ceza hukuku alanına taşınmaması ve sosyal barışın muhafazası amacıyla hısımlık ilişkisine cezasızlık veya cezada indirim sonucu bağlanabilmektedir⁶⁷.

Hısımlığın ceza hukuku bakımından ikinci temel işlev alanı, ceza muhakemesi hukuku içinde ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu, aile bağlarının doğurduğu sadakat, güven ve duygusal yakınlığı göz ardı etmeyerek, muhakeme sürecinde hısımlığa çeşitli hukuki sonuçlar bağlamıştır. Bu kapsamda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) yakın hısımlara tanınan tanıklıktan çekinme hakkı (CMK m. 45), maddi gerçeğin araştırılması ile aile birliğinin korunması arasında kurulan hassas dengenin en belirgin örneğidir. Bunun yanında hâkimin reddi ve yasaklılığı (CMK m. 22), bilirkişinin reddi (CMK m. 69) ile uzlaştırmacının tarafsızlığına (CMK m. 253/10) ilişkin düzenlemelerde de hısımlık, objektiflik ve adil yargılanma güvencesi bakımından belirleyici bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Böylece hısımlık, ceza hukukunda yalnızca suç ve ceza ilişkisini etkileyen maddi bir unsur değil; aynı zamanda muhakemenin meşruiyetini, tarafsızlığını ve etik temelini şekillendiren usulî bir müessese niteliği taşımaktadır.

Üçüncü olarak hısımlık, ceza hukukunda kusurluluk ve isnat değerlendirmeleri bakımından dolaylı fakat önemli etkiler doğurabilmektedir. Fail ile mağdur arasındaki akrabalık ilişkisi; saikin belirlenmesi, güven ilişkisinin kötüye kullanılması, bağımlılık veya nüfuz etkisinin varlığı ve psikolojik baskının tespiti gibi hususlarda somut olayın değerlendirilmesine yön verebilmektedir⁶⁸. Bu yönüyle hısımlık, yalnızca hukuki statü ifade eden biçimsel bir bağ değil; fiilin gerçekleştiği sosyal zemini, taraflar arasındaki güç dengesini ve davranışın anlamını ortaya koyan işlevsel bir kriter niteliği taşımaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan malvarlığına karşı suçlar bakımından ise hısımlığın özel bir işlev kazandığı görülmektedir. Bu suçlarda kanun koyucu, belirli derecedeki akrabalık ilişkilerinde ceza hukukunun müdahalesini sınırlandırarak aile içi uyuşmazlıkların mümkün olduğunca özel alan içinde çözülmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda hısımlık, doğrudan suçun unsurlarını etkileyen

⁶⁶ İçel (n 2)308; Özen (n 2) 920.

⁶⁷ Özen (n 2) 920.

⁶⁸ Erdal Yerdelen, *Cezanın Belirlenmesi STRAFZUMESSUNG (Türk-Alman Hukuku)* (2. Baskı, Adalet2024) 252.

değil; buna karşılık cezalandırılabilirliğin sınırlarını/düzeyini belirleyen bir kriter olarak işlev görmektedir.

Sonuç olarak hısımlık, ceza hukukunda yalnızca kişisel durumu ifade eden bir ilişki biçimi değil; cezalandırma yetkisinin kapsamını etkileyen, muhakeme hukukunda sonuç doğuran ve suç politikası tercihlerini yansıtan çok yönlü bir hukuki müessesedir. Bu sebeple hısımlık, medeni hukuktan kaynaklanan bir kavram olmasına rağmen, ceza hukukunda kendine özgü amaç ve işlevler doğrultusunda yeniden şekillenmiş bağımsız alana sahiptir.

B. Hısımlık İlişkilerinin Şahsi Cezasızlık Sebebi Olarak Düzenlenmesinin Hukuki Amacı

2709 sayılı 1982 tarihli Anayasamızın 41. maddesi “Aile Türk toplumunun temelidir.” hükmünü ihtiva etmektedir. Bu hüküm ile aile kurumu anayasal düzeyde özel bir koruma altına alınmıştır. Toplumun temeli olarak kabul edilen ailenin korunması ile bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması arasında denge kurulması amacıyla, daha önce de bahsedildiği üzere TCK’da farklı düzenleme teknikleri benimsenmiştir. Bu çerçevede, kişilere karşı işlenen suçların aile bireylerine yönelmesi hâlinde (örneğin TCK m.86/3-a, m.103/3-c) cezanın artırılması yoluna gidilerek aile içi güven ilişkisinin korunması amaçlanmıştır. Buna karşılık malvarlığına karşı suçlarda (TCK m.167) aile içi ilişkilerin niteliği dikkate alınarak cezasızlık veya indirim öngörülmüş, böylece aile birliğini koruyan ve ceza hukukunun müdahalesini sınırlayan daha esnek bir yaklaşım benimsenmiştir.

Malvarlığına karşı işlenen suçlarda fail ile mağdur arasındaki akrabalık ilişkisinin bazı hâllerde cezasızlık sebebi olarak kabul edilmesinin temel amacı, bu tür fiillerin toplumsal huzur ve sükûnu ceza hukukunun müdahalesini zorunlu kılacak ölçüde sarsmaması ve ceza tehdidi yoluyla yapılacak müdahalenin yarıardan ziyade aile içi ilişkiler bakımından daha ağır sosyal sonuçlar doğurabileceği düşüncesidir. Bu nedenle kanun koyucu, belirli akrabalık ilişkileri içinde ortaya çıkan malvarlığı ihtilaflarında ceza hukukunun müdahalesini sınırlayarak, aile içi ilişkilerin korunmasını ve ceza hukukunun istisnai niteliğini gözeterek bir yaklaşım benimsemiştir⁶⁹. Burada fiilin haksızlık ve kusur içeriğinde bir azalma yoktur; hatta güven ilişkisinin kötüye kullanılması nedeniyle daha ağır bir hak-

⁶⁹ Önder (n 11) 425; Demiral Bakırman (n 1) 156.

sızlık söz konusu olabilir. Buna rağmen, aile bağlarının korunması yönündeki üstün sosyal yarar nedeniyle ceza hukukunun müdahalesi sınırlandırılmıştır⁷⁰.

Hukuk düzeninde istikrarın ve toplumsal düzenin sağlanması, yalnızca ceza hukuku normlarıyla değil, diğer hukuk dallarının imkânlarıyla da temin edilebilmektedir. Bu nedenle ceza hukuku, müdahalesi zorunlu olmadıkça devreye girmemesi gereken son çare (ultima ratio) niteliğindedir⁷¹. Çalışmamızın konusunu oluşturan TCK m.167'nin gerekçesi⁷² de, aile içi ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan malvarlığına ilişkin bazı fiiller bakımından ceza hukuku müdahalesini sınırlamak ve bu alanı ultima ratio ilkesi doğrultusunda istisnai bir yaptırım alanı olarak konumlandırmaktır. Hısımlık ilişkisi bakımından TCK m.167'de ön-görülen şahsi cezasızlık ve cezada indirim düzenlemeleri de bu yaklaşımın bir yansımasıdır. Kanun koyucu, belirli hısımlık ilişkileri kapsamında ortaya çıkan malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda ceza hukukunun müdahalesini sınırlandırarak, bu alanın aile içi ilişkiler ve özel hukuk düzenine özgü çözüm mekanizmaları çerçevesinde değerlendirilmesini tercih etmiştir. Böylece aile içi ilişkilerde ceza yaptırımına ancak zorunlu hâllerde başvurulmakta, ceza hukuku bu alanda ikincil ve istisnai bir araç olarak konumlandırılmaktadır.

Hısımlar arasında işlenen malvarlığına karşı suçlarda cezasızlık sebebinin kabul edilmesinin önemli gerekçelerinden biri, eşler ve diğer aile bireyleri arasında malvarlığının çoğu zaman kesin ve ayrıntılı biçimde ayrıştırılamaması, dolayısıyla mülkiyet ilişkilerinin hukuki olarak netleştirilmesinde karşılaşılan güçlüklerdir⁷³. Bu çerçevede cezasızlık düzenlemesinin gerekçesine ilişkin olarak iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. İlk yaklaşıma göre, özellikle eşler arasında “benim” ve “senin” ayrımı yerine “ortak malvarlığı” veya “bizim mülkiyetimiz”

⁷⁰ Ece Yükselen Ekinci, ‘Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar ve Akrabalık İlişkisi’ (2017) 91(2017/4) İstanbul Barosu Dergisi 190, 192; Demiral Bakırman (n 1) 158.

⁷¹ Soner Demirtaş, ‘Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi’ (2019) 21(Özel Sayı) DEÜHFD (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan) 491, 493.

⁷² 5237 sayılı TCK m. 167 gerekçesi: “İşlenen suç politikası nedeniyle, aralarında belli akrabalık ilişkisi bulunan kişilerin birbirlerinin malvarlığına karşı işlemiş bulundukları suçlardan dolayı cezalandırılmamaları kabul edilmiştir. Ancak, yağma ve nitelikli yağma suçları açısından bu şahsî cezasızlık sebebinden yararlanma kabul edilmemiştir. Şahsî cezasızlık sebebinin söz konusu olduğu durumlarda, ilgili kişinin sadece cezaî sorumluluğuna gidilemez. İşlenen fiil, suç oluşturma özelliğini devam ettirmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında ise, malvarlığına karşı işlenen ve birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî nedenler gösterilmiştir.”

⁷³ Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi C. IV* (Adalet 2021) 6155; Demiral Bakırman (n 1) 158.

anlayışının hâkim olması, mülkiyetin bireysel niteliğini zayıflatmaktadır. İkinci yaklaşıma göre ise, aile içi malvarlığı ilişkilerinin doğası gereği ortaya çıkan ispat güçlükleri, ceza yargılamasının sağlıklı biçimde yürütülmesini güçleştirmekte ve bu nedenle ceza hukukunun müdahalesinin sınırlandırılmasını gerekli kılmaktadır⁷⁴.

C. Ayrılık Kararı, Boşanma ve Hısımlığın Devamı Sorunu

1. Genel Olarak

Boşanma kurumu, Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitabı kapsamında 161 ila 184. maddeler arasında düzenlenmiştir. Evliliğin kural olarak ömür boyu sürmesi amaçlanmakla birlikte, eşlerden her koşul altında evlilik birliğini devam ettirmelerinin beklenmesi hukuken ve fiilen her zaman mümkün değildir. Bu sebeple kanun koyucu, belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde eşlere boşanma yoluna başvurma imkânı tanımıştır. Boşanma, evlilik birliğinin kanunda öngörülen sebeplerden birine dayanılarak, eşlerden birinin açacağı dava üzerine yetkili mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir. Hukuki niteliği itibarıyla boşanma, eşler arasındaki evlilik bağına geleceğe etkili olarak ortadan kaldıran ve aile hukukuna özgü kurucu yenilik doğuran bir mahkeme kararıdır⁷⁵.

TMK m. 167 uyarınca boşanma davası açma hakkına sahip olan eş, dilerse ayrılığa hükmedilmesini talep edebilir. Ayrılığa evlilik birliği sona ermediğinden, eşlerin kişisel durumlarında herhangi bir değişiklik meydana gelmez. Taraflar "evli" statülerini korumaya devam ederler⁷⁶.

Daha önce de belirtildiği üzere, evlenme ile kurulan kayın hısımlığı bakımından medeni hukukta kabul edilen temel ilke, bu hısımlık ilişkisinin boşanma, ölüm veya evliliğin sonradan iptal edilmesi hallerinde kendiliğinden ortadan kalkmamasıdır. Nitekim boşanma sonrasında da eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasındaki kayın hısımlığı, hukuki ve teknik anlamda varlığını sürdürmektedir. Ayrılık kararında ise evlilik birliği sona ermediğinden, kayın hısımlığının devam ettiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Boşanmaya rağmen bu hısımlığın devam etmesinin temelinde de TMK m. 129/2'de öngörülen evlenme engelinin sürmesi yer almaktadır. Bununla birlik-

⁷⁴ Demiral Bakırman (n 1) 158.

⁷⁵ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku* (25. Baskı, Beta2024) 237; Yılmaz ve Yıldırım (n 56) 222-223.

⁷⁶ Akıntürk ve Ateş, *Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku* (n 75) 278.

te, medeni hukuk bakımından kabul edilen bu şekli süreklilik, ceza hukuku açısından her durumda aynı sonucu doğurmamakta; özellikle şahsi cezasızlık sebepleri yönünden farklı ve tartışmalı sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

2. Hısımlığın Devamı Sorunu

Evlilik birliğinin sona ermesi veya ayrılık kararı hâllerinde kayın hısımlığının ceza hukuku bakımından ne ölçüde sonuç doğurmaya devam edeceği, şahsi cezasızlık sebeplerinin kapsamı açısından önem arz eden meselelerden biridir. Özellikle boşanma ve ayrılık kararı sonrasında taraflar arasındaki aile bağlarının zayıflaması yahut tamamen ortadan kalkması, hısımlık ilişkisine dayalı ceza hukuku sonuçlarının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü her iki durumda da taraflar arasındaki kişisel ve sosyal ilişkinin ciddi ölçüde zedelediği yahut fiilen sona erdiği sıklıkla görülmektedir. Bu durum, evlilik sebebiyle kurulmuş kayın hısımlığının ceza hukuku bakımından etkilerinin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Hukuk düzeninde normatif bütünlük esastır. Bu nedenle yürürlükteki kanunların birbiriyle çelişmediği varsayılır. Bu sebepler TCK'daki ve CMK'daki hısımlık ilişkileri şüphesiz TMK'ya göre belirlenecektir⁷⁷. Çünkü TCK m. 6'da yer alan tanımların sınırlı sayıda belirlenmiş olması, ceza hukukunda kullanılan tüm kavramların yalnızca bu maddede düzenlenenlerle sınırlı olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim TCK'da yer alan birçok suç tanımında, farklı kanunlarda düzenlenen kavramlara atıf yapılmakta; zilyetlik, taşınır mal, bina, yerleşim yeri, elbirliği mülkiyeti, evlenme, orman ve serbest meslek gibi unsurlar ilgili özel kanun hükümleri çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Yargı uygulamasında da bu kavramlar, ait oldukları mevzuattaki tanımlarıyla uyumlu biçimde yorumlanmakta ve sistematik bütünlük içerisinde değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte uygulamada, evliliğin sona ermesinden sonra suç işleyen kayın hısımlarının TCK'nın 167. maddesinde öngörülen lehe düzenlemeden yararlanmasının hakkaniyete uygun düşmediği; bu kapsamda TMK'nın 18/2. maddesindeki düzenlemenin aile ve miras hukukuna ilişkin olması nedeniyle ceza hukukuna teşmil edilemeyeceği ileri sürülerek, söz konusu hükmün uygulanmaması gerektiği yönünde kararların verildiği de görülmektedir⁷⁸.

⁷⁷ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (15. Baskı, Legem 2024) 96; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri Cilt I* (81. Baskı, Adalet 2025) 172.

⁷⁸ Yargıtay 15 CD, 7302/11857, 25.06.2013 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024 **Yargıtay 25.06.2013 tarihli kararında özetle**; “Saniğin alkollü şekilde eski ka-

Örneğin Yargıtay 29.04.2014 tarihli kararında⁷⁹ özetle; “Katılan, Almanya’da ikamet ettiği dönemde gelini konumundaki sanığa 1990 yılında geniş kapsamlı bir vekâletname vermiş; bu suretle sanık, katılana ait taşınmazları satış da dâhil olmak üzere tasarrufa konu edebilme yetkisini elde etmiştir. Sonraki süreçte katılanın oğlu ile sanığın evliliği sona ermiş olmasına rağmen, sanık söz konusu vekâletnameye dayanarak katılanın paydaşı bulunduğu taşınmazı üçüncü kişiye devretmiş ve satış bedelini katılana teslim etmeyerek uhdesinde tutmuştur. Yargıtay, sanığın güven ilişkisine dayalı olarak tevdi edilen temsil yetkisini, verilmiş amacına aykırı biçimde kullanarak kendisine menfaat temin ettiğini kabul etmiş; bu fiilin güveni kötüye kullanma suçunu oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca mahkemece TCK m. 167 uygulanmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı değerlendirilmiş ve mahkûmiyet hükmü onanmıştır.” şeklinde karar vermiştir.

Karara muhalif kalan üye karşı oy gerekçesinde özetle; “TMK m. 18 uyarınca kayın hısımlığının evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmadığı, bu nedenle

yınvalidesi/kayınpederinin evine geldiği, kapı açılmayınca dışarı çıkıp müştekiye ait park halindeki aracın camını kırarak araca girdiği ve çakmakla aracı yaktığı tespit edilmiştir. Yargıtay, bu eylemin mala zarar verme suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir. Ancak yerel mahkemenin ceza belirleme yöntemini hatalı bulmuştur. Çünkü önce TCK 151/1 kapsamında temel ceza belirlenmeli, ardından aracın yakılması nedeniyle TCK 152/2-uyarınca artırma gidilmeliydi.” şeklinde karar vererek, cezanın yanlış hesaplanması nedeniyle hükmü bozmuştur. **Karara muhalif kalan üye karşı oy gerekçesinde özetle;** “TMK m. 18 uyarınca kayın hısımlığının evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmadığı, bu nedenle eski damat ile eski kayınpeder arasındaki sıhri hısımlığın devam ettiği; buna bağlı olarak TCK m. 167/1 kapsamında mala karşı suçlarda öngörülen şahsi cezasızlık sebebinin uygulanması gerektiği, açık kanun hükmünün yorum yoluyla daraltılamayacağı ve aynı hısımlık ilişkisinin ağırlaştırıcı neden sayıldığı hâllerde lehe sonuç doğuran hükümlerin dışlanması çelişki oluşturduğu belirtilerek, hükmün ceza miktarı yönünden değil sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı gerekçesiyle” bozulması gerektiği savunulmuştur.; Yargıtay 2 CD, 13770/18589, 04.12.2024 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024 **Yargıtay 04.12.2024 tarihinde kanun yararına bozma başvurusu üzerine verdiği kararında özetle** “Murisin banka hesabındaki paranın ölümünden sonra ikinci eşi tarafından kendi hesabına aktarıldığı iddiasıyla, miras bırakanın çocuğu olan şikâyetçi, üvey annesi konumundaki şüpheli hakkında şikâyetle bulunmuştur. Cumhuriyet savcılığı, taraflar arasında mevcut akrabalık ilişkisini dikkate alarak TCK m.167 kapsamında şahsi cezasızlık sebebinin bulunduğu gerekçeyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; bu karara yapılan itiraz da Sulh Ceza Hakimliği tarafından reddedilmiştir. Ancak Yargıtay, kanun yararına bozma incelemesi sonucunda bu değerlendirmeyi hukuka uygun bulmamıştır. Kararda, murisin ölümüyle evliliğin sona erdiği, kayın hısımlığının medeni hukuk bakımından devam etmesinin ceza hukuku açısından kendiliğinden şahsi cezasızlık sebebi oluşturmayacağını” vurgulanmıştır.

⁷⁹ Yargıtay 15 CD, 16335/8391, 29.04.2014 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024

eski kayınpeder ile eski gelin arasındaki sıhri hısımlığın devam ettiği belirtilmiş; TCK m. 167/1’de üstsoy-altsoy derecesindeki kayın hısımlarına karşı işlenen malvarlığı suçları bakımından öngörülen şahsi cezasızlık sebebinin somut olayda da uygulanması gerektiği savunulmuştur. Muhalef üyeye göre, ceza hukukunda diğer kanunlardaki tanımlardan yararlanılması olağan olup açık kanun hükmünün yorum yoluyla daraltılması mümkün değildir; ayrıca kayın hısımlığının bazı suçlarda ağırlaştırıcı neden kabul edilmesine karşın sanık lehine sonuç doğuran cezasızlık hükümlerinin reddedilmesi de tutarsızlık teşkil etmektedir. Bu sebeple sanık hakkında mahkûmiyet yerine ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğini” ileri sürerek TCK m. 167’nin uygulanması gerektiğini savunmuştur.

Karşı oy, boşanma sonrasında da devam eden kayın hısımlığının yalnızca suçu ağırlaştıran nitelikli hâller bakımından değil, TCK’nın 167. maddesinde düzenlenen şahsî cezasızlık sebepleri yönünden de sanık lehine sonuçlar doğurabilecek ceza hukuku etkilerinin bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira uygulamada Yargıtay, evliliğin sona ermesinden sonra işlenen suçlar bakımından cezanın artırılmasına ilişkin değerlendirmelerinde, TMK m. 18/2 hükmü uyarınca kayın hısımlığının devam ettiğini kabul eden kararlara da yer vermektedir. Bu kapsamda Yargıtay, bazı kararlarında kayın hısımlığının, onu meydana getiren evliliğin sona ermesiyle kendiliğinden ortadan kalkmayacağını gözeterek hüküm tesis etmektedir⁸⁰.

Kanaatimizce de, evliliğin boşanma ya da iptal yoluyla sona ermesinden sonra suç işleyen kayın hısımlar bakımından TCK m. 167’de öngörülen lehe düzenlemeden yararlanılması, hakkaniyet ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bununla birlikte, ceza hukukunda kanunilik ilkesi gereği şahsi cezasızlık sebeplerinin kıyas yoluyla genişletilmesi veya daraltılması mümkün değildir⁸¹. Bu sebeple

⁸⁰ Yargıtay CGK, 14-1397/265, 28.05.2013 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024) **Yargıtay Ceza Genel Kurulu 28.05.2013 tarihli kararında özetle**; “Sanığın oğlundan boşanmış eski gelinine karşı işlediği cinsel saldırıya teşebbüs fiilinde, boşanmanın kayın hısımlığını sona erdirmediğini kabul ederek TCK m.102/3-c’deki nitelikli halin uygulanmasına karar vermiştir. Kurul, TMK m.18/2 uyarınca kayın hısımlığının evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmayacağını belirtmiş” böylece ceza hukuku bakımından da eski gelin ile kayınpeder arasındaki hısımlık ilişkisinin sürdüğünü kabul etmiştir. Karar, medeni hukukta devam eden kayın hısımlığının ceza hukukunda da sonuç doğuracağını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

⁸¹ Detaylı bilgi için bkz. Gunnar Duttge ve Yener Ünver, *Geseclichkeitsprinzip im Strafrecht-Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi* C. 3 (Seçkin, 2014).

mevcut normatif çerçeve içinde yorum yoluyla çözüm üretmenin de belirli sınırları bulunmaktadır. Bu nedenle söz konusu sorunun, evliliğin sona ermesinin ardından hısımlık ilişkisinin ceza hukuku bakımından doğurduğu sonuçların kanun koyucu tarafından açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde düzenlenmesi suretiyle giderilmesi daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Buna karşılık, evliliğin ölüm veya gaiplik gibi nedenlerle sona erdiği hâllerde ise somut olayın özelliklerine bağlı olarak TCK m. 167 hükmünün uygulanmasının hakkaniyete daha uygun düşebileceği değerlendirilmektedir. Somut bir örnek üzerinden ifade etmek gerekirse; eşin önceki evliliğinden doğan ve küçük yaşta olan çocuk, biyolojik ebeveynin vefatının ardından üvey baba tarafından fiilen büyütülmüş ve günlük yaşam içerisinde “baba” olarak kabul edilerek yetiştirilmiştir. Bu durumda, taraflar arasındaki ilişki yalnızca evlilikten doğan şekli bir kayın hısımlığı ile sınırlı olmayıp, süreklilik arz eden fiilî ve sosyal bir aile ilişkisi niteliği kazanmaktadır. Evliliğin eşin ölümüyle sona ermesi, bu sosyal gerçekliğe dayanan aile bağını ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle, kayın hısımlığının fiilen devam ettiği bu tür durumlarda TCK m. 167’nin uygulanabilirliğinin sürmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yargıtay’ın, her ne kadar hakkaniyet yönünden eleştiriye açık olsa da, kanunilik ilkesi çerçevesinde TCK m. 167 hükmünü TMK m. 18/2 ile birlikte değerlendirilerek, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra suç işleyen kayın hısımlar bakımından da anılan maddede öngörülen lehe düzenlemenin uygulanması gerektiği yönünde isabetli kararları bulunmaktadır⁸².

⁸² Yargıtay 23 CD, 19519/10613, 12.12.2016 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024 **Yargıtay 12.12.2016 tarihli kararında özetle;** “Saniğin eski eşinin babasına ait aracın lastiğini keserek mala zarar verme suçunu işlediği olayda, boşanmanın kayın hısımlığını sona erdirmediğini kabul etmiş ve bu nedenle TCK m.167’de düzenlenen şahsi cezasızlık/cezada indirim hükümlerinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Daire, TMK m.18/2’deki “kayın hısımlığı evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz” hükmünü ceza hukuku bakımından da geçerli sayarak, eski kayınpederin mağdur olduğu mala zarar verme suçunda akrabalık hükümlerinin uygulanmamasını bozma nedeni yapmıştır.” **Karara muhalif kalan üye karşı oy gerekçesinde özetle;** “Saniğin boşandığı eşinin babasına karşı işlediği mala zarar verme suçunda Medeni Kanun m.18/2’deki kayın hısımlığının ceza hukukuna taşınamayacağı vurgulanmıştır. Çoğunluğun aksine, bu düzenlemenin TCK m.167 kapsamında şahsi cezasızlık sebebi olarak uygulanmasının kanun koyucunun amacıyla bağdaşmadığı, aksi kabulün boşanma sonrası ihtilaflı kişiler arasında malvarlığına karşı işlenen suçları fiilen yaptırımsız bırakabileceği ve suç işlemeyi teşvik edebileceği belirtilmiştir.” Bu nedenle karşı oy, kayın hısımlığının boşanma sonrası ceza hukukunda dikkate alınmaması gerektiği görüşüyle bozma nede nine katılmamıştır.; Yargıtay 2 CD, 13770/18589, 04.12.2024 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024 **Yargıtay 09.05.2022 tarihli kararında özetle;** “Kamu ku-

Kanaatimizce, TCK m. 167 hükmünün evlilik birliğinin sona ermesinden (boşanma, evliliğin iptali) sonra kayın hısımları bakımından uygulanmaya devam etmesi hakkaniyetle bağdaşmamaktadır. Zira boşanma sonrasında eşler arasında dahi cezai sorumluluk genel hükümlere göre sürerken, yalnızca kanuni bağın devam ettiği gerekçesiyle kayın hısımları arasında lehe düzenlemenin uygulanması adalet duygusunu zedelemektedir. Esasen malvarlığına karşı suçlarda hısımlığa bağlı şahsi cezasızlık sebeplerinin temelinde aile içi dayanışmanın korunması, aile mahremiyetine ceza hukuku müdahalesinin sınırlandırılması ve ceza hukukunun son çare niteliği bulunmaktadır. Korunan menfaat, salt şekli bir akrabalık statüsü değil, fiilen varlığını sürdüren aile ilişkisidir. Oysa boşanmayla birlikte çoğu durumda taraf aileleri arasındaki sosyal temas, güven ilişkisi ve dayanışma zemini de sona ermektedir. Bu nedenle, yalnızca hukuken devam eden kayın hısımlığına dayanılarak TCK m. 167 hükmünün uygulanması, kurumun amacı (ratio legis) ve ceza adaletinin gerekleriyle örtüşmemektedir.

Benzer bir sorun ayrılık kararı bakımından da gündeme gelebilir. Her ne kadar ayrılık hâlinde evlilik bağı hukuken devam etmekteyse de, hâkim kararıyla ortak yaşamın sona erdirilmesi, evlilik birliğinin fiilen ağır şekilde sarsıldığını göstermektedir. Özellikle uzun süreli ayrılık durumlarında (TMK m. 171 uyarınca en az 1 yıl, en fazla 3 yıl) eşler ve aile çevreleri arasındaki sosyal, ekonomik ve fiilî bağların büyük ölçüde ortadan kalkması mümkündür. Bu nedenle, ayrılık kararı bulunan hâllerde kayın hısımlığına dayalı şahsi cezasızlık sebeplerinin doğrudan olarak uygulanması, kurumun amacı ve hakkaniyet ilkesi bakımından isabetli görünmemektedir.

Sonuç

Malvarlığına karşı işlenen suçlar bakımından şahsî cezasızlık sebepleri, ceza hukukunun yalnızca hukuki koruma işlevini değil, aynı zamanda aile ilişkilerinin gözetilmesi ve ceza adaletinin bireyselleştirilmesine yönelik ceza siyaseti tercihlerini de yansıtan istisnai düzenlemeler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda

rum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçuna ilişkin iki sanık bakımından farklı sonuçlara ulaşılmıştır. İlk sanık yönünden mahkûmiyet hükmü, yargılamanın hukuka uygun yürütüldüğü, delillerin usulüne uygun toplandığı ve suç vasfının doğru belirlendiği gerekçesiyle onanmıştır. İkinci sanık yönünden ise, olayda aile içi hısımlık ilişkisi ve miras bağlamı dikkate alınmıştır. Sanığın, ölen oğlundan aldığı vekâletname ile ölümünden önce taşınmaz satışı gerçekleştirdiği iddia edilen olayda, katılanların sanığın gelini ve torunu olması nedeniyle” Türk Ceza Kanunu’nun 167/1-b maddesi kapsamında şahsi cezasızlık sebebinin bulunduğu değerlendirilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 167. maddesi, akrabalık ilişkisini cezalandırılabilirlik üzerinde belirleyici bir unsur olarak kabul ederek, “yakınlık ilişkisi” ile “cezalandırma ihtiyacı” arasındaki gerilimi normatif bir dengeye kavuşturmayı amaçlamaktadır.

Anılan düzenleme, yalnızca kan hısımlığını değil, kayın hısımlığını da ceza sorumluluğunu etkileyen bir unsur olarak sistem içine dahil etmekte; böylelikle aile birliğinin sosyal ve hukuki işlevi dikkate alınarak ceza hukukunun müdahale alanı sınırlandırılmaktadır. Kanun koyucu, hısımlık ilişkilerini kademeli bir yapı içinde düzenleyerek, aile bağının yoğunluğu ile ceza sorumluluğu arasındaki ilişkiyi dengeli bir şekilde kurmuştur. Bu çerçevede eş, üstsoy ve altsoy ile belirli derecedeki kayın hısımları bakımından mutlak cezasızlık öngörülmüş; daha uzak hısımlık ilişkilerinde ise şikâyetle bağlılık ve cezada indirim gibi daha esnek mekanizmalara yer verilmiştir.

Bununla birlikte, söz konusu sistemin en tartışmalı yönlerinden biri, kayın hısımlığının kapsamı ve özellikle evliliğin sona ermesinden sonra bu ilişkinin hukuken devam edip etmemesi meselesidir. TMK bakımından evlilik sona erse dahi kayın hısımlığının devam etmesi, ceza hukuku açısından sabit ve değiştirilemez bir bağlanma noktası oluşturmakta; bu durum ise şahsî cezasızlık sebebinin “fiil anında mevcut olma” şartı ile birlikte değerlendirildiğinde hukuki bir gerilim yaratmaktadır. Özellikle boşanma sonrasında taraflar arasındaki sosyal ve ekonomik bağların fiilen ortadan kalkmasına rağmen, cezasızlık rejiminin devam etmesi, ceza politikasının aile içi huzuru koruma amacıyla her zaman örtüşmemektedir. Bu noktada temel sorun, hukuken devam eden bir bağ ile fiilen sona ermiş sosyal ilişkinin birbiriyle uyuşmamasından kaynaklanmaktadır. Mevcut normatif yapı, hukuki ilişkinin sürekliliğini esas almakta; buna karşılık sosyal gerçekliği ikincil planda değerlendirmektedir. Oysa şahsî cezasızlık sebeplerinin temelinde yatan düşünce, kişiler arasındaki fiilî yakınlık ve ilişki yoğunluğudur. Bu nedenle, kayın hısımlığının evlilik sonrası dönemde otomatik olarak cezasızlık sonucunu doğurmaya devam etmesi, meşruiyet bakımından tartışmalıdır.

Karşılaştırmalı hukuk perspektifi de bu tartışmayı destekler niteliktedir. Alman hukukunda akrabalık ilişkisi daha çok muhakeme şartı ve şikâyetle bağlılık çerçevesinde ele alınırken, İtalyan hukukunda bazı yakın akrabalık ilişkileri bakımından doğrudan cezasızlık kabul edilmektedir. Türk hukukunda ise mutlak cezasızlık, şikâyetle bağlılık ve cezada indirim mekanizmalarının birlikte yer aldığı karma bir sistem benimsenmiştir. Bu yapı, ceza politikası açısından esneklik

sağlamakla birlikte, özellikle kayın hısımlığının sınırlarının belirlenmesi bakımından uygulamada yorum farklılıklarına yol açabilmektedir.

Özellikle boşanma sürecinin devam ettiği hâller, şahsî cezasızlık sebeplerinin uygulanması bakımından normatif gerilimin en görünür olduğu alanlardan birini teşkil etmektedir. Zira boşanma, hükmün kesinleşmesiyle birlikte sonuç doğuran bir yargısal süreç olmakla birlikte, uygulamada bu sürecin uzun sürdüğü ve bu süre zarfında taraflar arasındaki fiilî birlikteliğin çoğu zaman önemli ölçüde ortadan kalktığı gözlemlenmektedir. Buna rağmen evlilik birliğinin hukuken devam ediyor sayılması, taraflar arasındaki sosyal gerçeklikle bağdaşmayan bir koruma rejiminin sürdürülmesine yol açmakta ve bazı durumlarda kötü niyetli davranışlara elverişli bir zemin hazırlayabilmektedir.

Bu çerçevede, boşanma davasının açılmasıyla birlikte eşler ve kayın hısımları arasında işlenen malvarlığına karşı suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturmanın şikâyet şartına bağlanması, daha dengeli bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Böyle bir yaklaşım, ceza hukukunun son çare (ultima ratio) niteliğiyle uyumlu biçimde devlet müdahalesini sınırlarken, aynı zamanda fiilî durum ile hukuki statü arasındaki uyumsuzluğu azaltma potansiyeline sahiptir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 167/2. maddesinde, aralarında ayrılık kararı verilen eşler bakımından malvarlığına karşı işlenen suçların şikâyetle bağlı kılındığı düzenlenmiş olmakla birlikte, uygulamada her boşanma davasının ayrılık kararı ile sonuçlanmadığı açıktır. Ayrılık kararı, hâkimin takdirine bağlı olarak verilen istisnai nitelikte bir karar olup, boşanma davasının açılması kendiliğinden bu sonucun doğmasına yol açmamaktadır. Dolayısıyla mevcut düzenleme, boşanma sürecinde fiilen ayrılmış olan eşler bakımından her durumda koruyucu bir işlev görememektedir. Öte yandan, anılan hükmün kapsamı yalnızca eşler arasındaki ilişkiyle sınırlı olup, kayın hısımlığına dayanan şahsî cezasızlık sebeplerine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu doğrultuda önerilen düzenleme, umulur ki hısımlar arasında işlenen malvarlığına karşı suçların azalmasına katkı sağlayacaktır.

Nitekim aile ilişkilerinin fiilen sona erdiği ve taraflar arasında husumetin bulunduğu durumlarda, kayın hısımlığına bağlı şahsî cezasızlık sebeplerinin uygulanmaya devam etmesi, hakkaniyet ve ölçülülük ilkeleri bakımından sorunludur. Bu bağlamda, ceza hukukunun son çare (ultima ratio) niteliği ile aile birliğinin korunması amacı arasındaki dengenin, yalnızca şekli hukuki bağlara dayanarak değil, somut olayın özelliklerini dikkate alan daha esnek bir yaklaşımla kurulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, malvarlığına karşı suçlarda kayın hısımlığının şahsî cezasızlık rejimi içindeki yeri, yalnızca teknik bir ceza hukuku meselesi olmayıp; aile kavramının sınırları, ceza hukukunun müdahale alanı ve hakkaniyet ilkesi arasındaki dengeyi doğrudan ilgilendiren hukuki bir konudur. O nedenle, kanun koyucunun mevcut düzenlemeyi gözden geçirerek, özellikle kayın hısımlığı bakımından sosyal gerçekliklerle daha uyumlu bir hukuki çerçeve tesis etmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, uygulamada ortaya çıkan tereddütlerin kanunilik ilkesi çerçevesinde giderilmesi, hem sistematik tutarlılığın sağlanması hem de adalet ve ölçülülük ilkeleriyle uyumlu bir ceza hukuku pratiğinin oluşturulması bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akbulut B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Baskı, Adalet 2022)
- Akgündüz A, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri: 2. Kitap II. Bâyezid Devri Kanunnâmeleri*, (Fey Vakfı 1990)
- Akıntürk T ve Ateş D, *Medeni Hukuk* (36. Baskı, Beta 2024)
- ve --, *Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku* (25. Baskı, Beta 2024)
- Artuk ME, Gökçen A, Alşahin M E ve Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (13. Baskı, Adalet 2019)
- Baba Y, 'Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Hırsızlık Suçunun Hüküm ve Sonuçları' (2013) 71(1) İÜHFM, 79-106
- Bekâr E, *Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar* (On iki Levha Yayınları 2018)
- Bulla W, *Der Irrtum über sogenannte persönliche Strafausschliessungsgründe* (Inauguraldissertation des Fachbereiches Rechtswissenschaft der Johann Wolfgang Goethe-Universität 1972)
- Canoğlu VC, 'Türk Ceza Kanunu'nda Akrabalık Bağ'ı' (2025) 83 (2) İstanbul Hukuk Mecmuası, 828-856
- Centel N, Zafer H ve Çakmut Ö, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (11. Baskı, Beta 2020)
- Demir B, 'İslam Ceza Hukukunda Aile İçi Hırsızlık (Türk Ceza Hukukunda Failin Ceza Almasını veya Ceza İndirimini Gerektiren Şahsi Sebepler Bağlamında)' (2012) 20 İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 341-365
- Demiral Bakırman B, *Şahsi Cezasızlık Sebepleri ve Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler* (On İki Levha Yayınları 2023)
- Demirbaş T, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Seçkin 2023)
- Demirtaş S, 'Türk Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma ve Ceza Vermekten Kaçınma Eğilimi' (2019) 21(Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan) DEÜHFD, 491-515
- Dönmezer S, 'Akraba Arasında Hırsızlık' (2011) 18(1-2) İÜHFD, 48-58
- Duttge G ve Ünver Y, *Gesellschaftsprinzip im Strafrecht-Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi* (Seçkin 2014)
- Dülger V, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı, Seçkin 2023)
- Erdoğan İ ve Keskin D A, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, (3. Baskı, Gazi 2020)
- Ersoy U, *Ceza Hukukunda Objektif Cezalandırılabilme Şartları* (Adalet 2015)
- Gedik D, *Bir Uygulamacının Ceza Hukuku Makaleleri* (Adalet 2010)
- Gökcan HT ve Artuç M, *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi C. IV* (Adalet 2021)
- Hakeri H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (24. Baskı, Adalet 2021)

- Helvacı S ve Erlüle F, *Medeni Hukuk, Medeni Hukuka Giriş Kişiler Hukuku Aile Hukuku* (Legal 2014)
- İçel K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Beta 2023)
- Kangal ZT, 'Kişisel Cezasızlık Nedenleri ve Cezayı Kaldıran veya Azaltan Kişisel Nedenler' (2011) 7(85-86) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 38-60
- 'Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüsten Gönüllü Vazgeçme' in Walter Gropp, Bahri Öztür, Adem Sözüer ve Liane Wörner (eds.), *Beiträge zum deutschen und türkischen Strafrecht ve Strafprozessrecht: Die Entwicklung von Rechtssystemen in ihrer gesellschaftlichen Verankerung*, (Nomos 2010)
- Karadeniz Çelebician Ö, *Roma Hukuku* (17. Baskı, Turhan 2014)
- Koca M ve Üzülmmez İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Seçkin 2025)
- Osmanağaoğlu Karahasanoğlu C, *Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Hırsızlık Suçunun Algılanması ve Cezalandırılma Şekilleri, II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi Bildirileri* (On iki Levha 2016)
- Önder A, *Ceza Hukuku Genel Hükümler C. II* (Beta 1989)
- Özbek VÖ, Doğan K, Meraklı S, Bacaksız P ve Büyükbaş İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Seçkin 2025)
- Özen M, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri Cilt I* (81. Baskı, Adalet 2025)
- , *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Adalet 2025)
- Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (21. Baskı, Seçkin2025)
- Öztürk B ve Erdem RM, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (25. Baskı, Seçkin 2025)
- Rado T, 'Gaius'a göre Klasik Roma Hukukunda Furtum Suçu' (2011) 18(1-2) İÜHFD, 479-519
- Roxin C und Greco L, *Strafrecht Allgemeiner Teil I: Grundlagen der Aufbau der Verbrechenlehre* (5. Auflage, 2020)
- Sarıtaş E ve Canseven Algan H, 'Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Maddi Şartlarında Hata' (2023) 11(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, 1-25
- Savaş A, 'Roma Hukukunda Kusursuz Sorumluluğun Kusur Sorumluluğuna Dönüşüm Süreci ve Bu Dönüşümün Modern Hukuka Etkisi' (2022) 80(2) İstanbul Hukuk Mecmuası, 537-582
- Soyaslan D, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (11. Baskı, Legem 2024)
- , *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (15. Baskı, Legem2024)
- Sözüer A, 'Türk Ceza Hukuku Reformu: Dünü, Bugünü ve Yarını' (2019) 21(Özel Sayı) DEÜHFD (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan) 3031-3050
- Toroslu N ve Toroslu H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (26. Baskı, Savaş 2021)
- Wessels J, Beulke W und Satzger H, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (43. Auflage, 2013)

- Yerdelen E, *Cezanın Belirlenmesi STRAFZUMESSUNG (Türk-Alman Hukuku)* (2. Baskı, Adalet 2024)
- Yılmaz S ve Yıldırım A, *Medeni Hukuk-I Başlangıç Hükümleri-Kişiler-Aile Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2023)
- Yükselen Ekinci E, 'Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar ve Akrabalık İlişkisi' (2017) 91(2017/4) İstanbul Barosu Dergisi, 190-199
- Zafer H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75* (8. Baskı, Beta 2021)

Elektronik Kaynaklar

- Yargıtay 15 CD, 7302/11857, 25.06.2013 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024
- Yargıtay 15 CD, 16335/8391, 29.04.2014 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024
- Yargıtay 2 CD, 13770/18589, 04.12.2024 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024
- Yargıtay 2 CD, 13770/18589, 04.12.2024 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024
- Yargıtay 23 CD, 19519/10613, 12.12.2016 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024
- Yargıtay CGK, 14-1397/265, 28.05.2013 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> 23 Kasım 2024